

C-uppsats

”Det är inget dödsknark om man säger så”

- Ett arbete om vänskap, cannabis och juridikstudenter

Charlotte Hedqvist & Mathilde Roos, ht 2010

Socialhögskolan vid Lunds universitet

Handledare: Annika Capelán
Examinator: Anna Angelin

Abstract

This study deals with the theory of the social capital and the addiction of cannabis. Social capital is a theoretical perspective with no specific concept. The aim was to compare the definitions of friendship and the addiction of seven law students. The purpose of this paper, with the support of the theory of the social capital, was to investigate the students' reactions and how they act when they discover a friend using cannabis. Cannabis use contravenes Swedish law. The target group for this study was made up of law students, due to their active choice study Swedish law. One of the reasons this paper focuses on cannabis is because it is common knowledge that the drug is used as a tool to combat stress, often caused by studies. The societal stamp describes the use of cannabis as illegal and deviant. Our specific interest is to investigate the students' attitudes and loyalty to this norm, by comparing personal definitions of addiction with the norm and discussing the meaning of social capital. The results of the study showed us that law students ignored the law and argued that you should talk to the abusive friend. Furthermore, this mainly concerns the closest of friends. Discussing the problem together within the inner circle of friends is the advocated tool order to solve such offenders' behavior. Drug-using friends who are not part of the inner circle are not given similar help, and one reason is partly that this could be unfavorable toward the law student's future career success.

Keywords: friendship, cannabis, law students, social capital theory and Swedish law.

Förord

Vi vill framföra ett särskilt tack till Annika Capelán, en handledare i Uruguay som varit innovativ och mycket stödjande. Vi vill även tacka alla nära och kära som har gett oss råd och stöd i vårt skrivande.

Innehållsförteckning	sid.
1. Inledning	5.
1.1. Problemformulering	5.
1.2. Syfte och frågeställningar	6.
2. Bakgrund	7.
2.1. Lagens narkotika	7.
2.2. Narkotikastrafflagen (1968:64)	8.
3. Metod	8.
3.1. Urval och val av metod	8.
3.2. Etiska överväganden	10.
3.3. Avgränsning av målgrupp	10.
3.4. Begränsningar och tillförlitlighet	11.
3.5. Research	11.
3.6. Genomförande och arbetsfördelning	12.
4. Centrala begrepp	13.
4.1. Vänskap	13.
4.2. Cannabis	13.
4.3. Missbruk	14.
5. Teoretisk bakgrund	15.
5.1. Socialt kapital - en teori	16.
5.1.1. Tilliten till tilltron	17.
5.2. Stämplingsprocess och utanförskap	17.
6. Tidigare forskning	20.
6.1. Socialt kapital och gemenskap	20.
6.2. Cannabis utifrån olika studier	21.
6.2.1. Medicinsk forskning	22.
6.2.2. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning	23.
6.2.3. Influenser på ungdomars normer kring knark	23.
6.2.4. Svenska studenter	25.
7. Analys/Reflektion	26.
7.1. Bekantskapskretsen	26.
7.1.1. Reflektion	29.
7.2. Att ompröva sin åsikt	30.
7.2.1. Reflektion	32.
7.3. Hur ser kunskapsbilden ut?	32.

7.3.1. Reflektion	33.
7.4. En definition av missbruk	34.
7.4.1. Reflektion	36.
7.5. Vad sker om vännens cannabissmissbruk konstateras?	36.
7.5.1. Reflektion	39.
8. Slutdiskussion	39.
9. Referenslista	42.
10. Bilaga - intervjumall	44.

1. Inledning

I nedanstående kapitel redovisas kortfattade bakgrundsförhållande till problemet som har undersökts. Därutöver beskrivs syftet som vidare utmynnar i två separata delfrågor.

Det är allmänt känt att många studenter har alkoholrelaterade vanor, men hur ser egentligen drogbruket ut? Vi har en uppfattning om att vissa studentkretsar använder sig av drogen cannabis som avslappningsmetod under krävande och pressade sammanhang inom studentvärlden. Det har även kommit till vår kännedom att det finns en attityd om att ett sådant preparat lättar på den stressproblematik som kan uppstå i studentens vardag. Vi har under våra studieår fått uppfattningen om att inställningen till cannabisbruk är liberal i vissa studentkretsar, medan det är mindre acceptabelt i andra. Att vänskapsband studenter sinsemellan prioriteras framför det civilkurage som krävs för att en anmälan skall göras är en del av förförståelsen som vi har.

Trots att det är olagligt är cannabis det vanligaste förekommande narkotikaklassade preparatet som brukas av ungdomar i dagens samhälle och enligt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysningen (CAN) finns det indikationer som visar på en ökning av cannabisanvändning under år 2009. I en rapport från 2009 anger 6 % av de tillfrågade i åldersgruppen 18-29 att de använt cannabis det senaste året (Hvitfeldt & Gripe 2009). Under hösten 2003 utförde Stockholms Universitet en undersökning av studenters alkohol- och narkotikavanor. I studien tillfrågades studenter vid Högskolan i Kalmar, Lunds universitet, Växjö universitet samt Umeå universitet. 27 % av de ca 4500 slumpvalt studenterna uppgav att de provat narkotika någon gång under deras livstid, varav 25 % av angav att de provat cannabis (Rögler 2005). Substansen cannabis uppges vara det vanligast förekommande narkotikaklassade preparat som brukas i Sverige (Mietala 2010).

1.1 Problemformulering

Bakgrunden som beskrivs ovan har blåst liv i vårt intresse att undersöka studenters attityder till cannabisbruk. Vetskapen om att preparatet regleras i Narkotikastrafflagen (1968:64) leder oss till den grupp studenter som ligger närmast denna kunskap, nämligen juridikstudenter. Mot denna bakgrund vill vi därför med denna studie sätta oss in i hur juridikstuderande reagerar och resonerar om det blir känt att en person i vänskapskretsen brukar cannabis? Hur ser kunskapsbilden ut kring cannabis och hur eller i vilken mån styr kunskapsbilden agerandet gentemot vännen. Vår avsikt är att undersöka om det finns en paradox i moralen

gentemot lagstiftning och vän. Målgruppen utgörs av sju juridikstudenter vid Lunds Universitet. I dagsläget finns det begränsat med kunskaper om huruvida personer väljer att gå tillväga när de får kännedom om att en vän brukar cannabis. I det sociala arbetets framfart blir det aktuellt att en sådan studie utförs för att utnyttas i ett mer innovativt och preventivt arbete kring bekämpningen av droger.

Anthony Giddens (2007) beskriver samhällsforskaren Robert D. Putnams begrepp ”socialt kapital” och diskuterar hur det frambringar ömsesidighet, tillit och medmänsklighet i studentens sociala konstruktioner som även inkluderar gruppen studenter (Giddens 2007). Vidare förtydligar Ted Goldberg (2005) att genom en delaktighet inom olika sociala sammanhang, präglas individens vardag av olika influenser och värderingsgrunder som kan bidra till en beteendeinkongruens hos den enskilde och som vi ser är en applicerbar teori i vår målgrupp. Med utgångspunkt i Putnams teori om socialt kapital, granskar vi med hjälp av kvalitativa intervjuetoder hur studenternas toleransnivå ser ut i situationer där cannabis förekommer. Den samhälleliga normen beskriver bruket av cannabis som illegalt och avvikande. Vårt specifika intresse är att undersöka studentens förhållningssätt och lojalitet gentemot denna norm.

I den totala problemformuleringen ligger fokus på att beskriva och definiera begreppet “vänskap” som en viktig faktor för studien. I definitionen “vänskapsrelation” finns det både en subjektiv och objektiv tolkning som varierar. Vår avsikt har varit att undersöka den specifika situation som uppstår när studenten får vetskap om att en nära vän brukar/missbrukar cannabis. Vi har inte varit intresserade av att undersöka den personliga inställningen till cannabis, utan hur problembilden har hanterats. Paradoxen att undersöka hur hängiven respondenten är till lagen avgränsades av de exempel som utmålades vid intervjutillfället. Att föreställa sig lag och vänskap i samma kontext blev den konkreta gränsdragningen i syftets uppkomst.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med detta arbete är att undersöka juridikstudenternas reaktion och agerande till att en vän använder cannabis. Det ingår i juridikstudenternas utbildning att skaffa sig en fördjupad kunskap och förståelse kring svensk lagstiftning, om straffrätten och dess påföljder. Vi har frågat juridikstudenterna om hur deras vänskapskrets ser ut och hur de skulle hantera en fiktiv situation där deras vän använder cannabis. Deras fördjupade kunskaper kring straffrätten,

kontra de normsystem som finns i deras vänskapskrets, öppnar upp till diskussion om vilka aspekter som spelar in i sammanhanget.

- Hur definierar juridikstudenterna ett cannabismissbruk?
- Vad finns det för influenser som skulle kunna påverka juridikstudenternas reaktion/agerande när de får kännedom om att en vän missbrukar cannabis?

2. Bakgrund

Nedan beskrivs bakgrunden kring dagens lagstiftning gällande cannabis och varför det är ett narkotikaklassat preparat.

2.1 Lagens narkotika

I 8 § narkotikastrafflagen nämns två centrala begrepp för att beskriva narkotika, ”beroendeframkallande” och ”euforiserande” egenskaper. Med beroendeframkallande egenskaper menas att en individ känner ett kroppsligt eller psykiskt behov av att fortsätta konsumera preparatet för att uppnå vederbörande effekter och/eller för att förhindra abstinenssymtom. Begreppet omfattar bedövande och stimulerande preparat, varav cannabis tillhör stimulerande medel. Med euforiserande effekter menar lagen preparat som framkallar en euforisk känsla eller förhöjd sinnesstämning efter användning (SOU 2008:120).

När narkotikalagen stiftades år 1968 användes kunskaper ifrån ett av FN:s organ, Världshälsoorganisationens (World Health Organization, WHO) expertkommitté inom området narkotika. På 1950-talet definierade WHO narkomani med ett starkt behov av fortsatt intag av preparatet, en ökad tolerans- och dosnivå samt beroende i form av fysisk eller psykisk verkan. Därefter har begreppet tillförts nya egenskaper och omdefinierats i syfte att inringa de problematiska situationer som kan uppstå för individ och i vissa fall samhället. Det upptäcktes bland annat år 1956-57 att vissa läkemedel, som tidigare klassats som ofarliga hade liknande egenskaper dåvarande narkotikabegreppet. Vidare studier visade att de preparat som kan leda till missbruk (se definition nedan) har beroendeframkallande tendenser, därav lagstiftningens val av definition, ”I begreppet missbruk ligger ofta även en betydelse av mera tillfälligt eller övergående bruk.” (SOU 2008:120, s. 168). I 1 § 2 punkten narkotikastrafflagen används ordet i nämnda bemärkelsen (SOU 2008:120)

2.2 Narkotikastrafflagen (1968:64)

Narkotikastrafflagen trädde i kraft år 1968 och har bearbetats och kompletterats ett antal gånger sedan dess. Idag säger narkotikastrafflagen bland annat:

1 § Den som olovligen

1. överlåter narkotika,
2. framställer narkotika som är avsedd för missbruk,

[---]

6. innehar, brukar eller tar annan befattning med narkotika döms, om gärningen sker uppsåtligt, för narkotikabrott till fängelse i högst tre år.

[---]

8 § Med narkotika förstås i denna lag läkemedel eller hälsofarliga varor med beroendeframkallande egenskaper eller euforiserande effekter eller varor som med lätthet kan omvandlas till varor med sådana egenskaper eller effekter och som

1. på sådan grund är föremål för kontroll enligt en internationell överenskommelse som Sverige har biträtt, eller
2. av regeringen har förklarats vara att anse som narkotika enligt lagen. Lag (1999:43).

(Narkotikastrafflagen (1968:64))

3. Metod

I nedanstående kapitel beskrivs den metod som valts för insamlandet av material från målgruppen och hur definition av tema och målgrupp utförts.

3.1 Urval och val av metod

I valet av metod, baserades beslutet på den intervjuteknik som vi såg som bäst lämpad för att uppnå syftet. Genom en kvalitativ semistrukturerad intervju med målgruppen var vår förhoppning att materialet skulle ge tillfälle till komparation av insamlad data (Aspers 2007). En kvantitativ undersökning hade inte gett oss det subjektiva materialet vi var ute efter. En kvalitativ intervju ger mer struktur och ett mer definierat råmaterial som skapar gynnsammare förutsättningar för kodning. Den strukturerade intervjun ger respondenten en begränsad möjlighet för variation i svarsalternativen (May 2009). Vår intention var att svaren från målgruppen skulle vara jämförbara och personliga. Ändamålet att undersöka likheter/olikheter var genom semistrukturerad intervjuteknik det ultimata metodvalet. Respondenternas svar gav tillfälle för kristallisering samt en fördjupning av samtalsteman genom den dialog som förts i enlighet med semistrukturerad intervjuteknik (Aspers 2007).

Den fundamentala frågestrukturen avsågs därmed vara objektiv i största möjliga mån, för att därutöver ge utrymme för intervjupersonens egna tankar.

Tillgängligheten av information utgavs för att vara en grundläggande aspekt i insamling av data (May 2009). Vår avsikt var att minst 7 studenter skulle intervjuas. Urvalet av studenter gjordes slumpmässigt i syfte att öka validiteten av insamlad data. Att informera studenterna om att intervjuerna var anonyma, bidrog även till en högre validitet för undersökningen. Den motivation informanten bör känna inför intervjun som Tim May (2009) diskuterar, kan frambringas genom den frihet som anonymitet innebär. Forskaren skall beakta intervjupersonens identitet och hur studien i framtiden kommer att behandlas, en avidentifiering är därmed adekvat (May 2009). I vårt arbete har respondenterna fått fiktiva namn, eftersom vi ville tydliggöra vilken respondent som redovisas i analysen.

Med beaktning av syftet och frågeställning för C-uppsatsen strukturerades en intervjumall upp. Intervjumallen bestod av fyra olika block. Första blocket innehöll öppningsfrågor för att starta en dialog mellan respondenten och intervjuaren där juridikstudenten fick berätta om hur det kommer sig att vederbörande läser i Lund. Vidare medföljde öppna följdfrågor som hade positiv inverkan för vidare block. Block två, utgjordes av frågor angående vänskap. Syftet var att utröna om det fanns en grupp där diskussion hölls och hur gemenskapen förklarades. I början av intervjun gavs kort information om själva c-uppsatsens syfte och hur själva intervjun var uppbyggd. Detta underlättade när intervjuprocessen gick in i block tre, som handlade om cannabis. Det var inte relevant om vederbörande hade egna erfarenheter av drogen sedan tidigare, utan vardera fråga ämnade att undersöka om hur kunskapsförhållandena såg ut. Fortsättningsvis fick respondenten beskriva hur hon såg på olika begrepp såsom ”missbruk” och detta medgav kompatibel information för senare uppsatsskrivning. I fjärde blocket beskrev intervjuaren olika situationer som var relaterade till cannabis och vänskap. Respondenten fick därefter beskriva och svara på de olika påståendena. För att konkretisera differenserna och likheterna i juridikstudenternas utsago användes vid ett tillfälle en skala, som beskrivningsmodell (Tabell 1).

I förberedande syfte utfördes två pilotintervjuer med en doktorand samt en student vid Lunds Universitet. Efter varje intervjumoment, gav personen feedback som sedan beaktades vid det slutliga framställandet av intervjufrågorna. Detta upplevde vi som positivt samt betryggande när de sju juridikstudenterna intervjuades. Vid vartannat tillfälle skiftade intervjuare och observatör plats för en sådan jämn uppdelning som möjligt skulle vara möjlig.

3.2 Etiska överväganden

När arbetet inleddes hade vi författare olika erfarenhet och kunskapsbild kring uppsatsens tema, vilket tydliggjordes när vi arbetade fram syftet och de frågeställningar som vi sökte svar på. För att avskärma våra personliga inställningar, valde vi att beskriva en objektiv teoretisk definition av vänskap och fokusera på respondenternas subjektiva definition i analysen. På så vis försökte vi utesluta vår egna syn på vänskap under arbetets gång.

Att undersöka känslor och attityder tenderar att bli abstrakt, men för att underlätta för respondenterna, och oss, använde vi en tydlig blockindelad intervju med konkreta riktlinjer. Utöver det tillämpades och värderades teorier om partnerskap, anhöriga, missbruksbegreppet och tilltro.

Som tidigare nämnt är respondenterna anonyma vilket är en etisk aspekt som bör beaktas. Anonymiteten är för avsikt att skydda deras identitet i syfte att inte skapa framtida bekymmer på grund av deras uttalanden. Vi erbjöd även respondenterna möjligheten att ta del av det slutgiltiga resultatet efter vår opponering.

3.3 Avgränsning av målgrupp

Enligt CAN:s (2009) undersökningar är kännedomen om cannabis störst hos ungdomar i åldrarna 19-29, vilket är en åldersgrupp som återkommer bland studenter. Under den femte terminen på juristprogrammet ges kurs i straffrätt och straffprocessrätt vilket inkluderar narkotikastrafflagen (1968:64) (www.jur.lu.se 2009). Målgruppen utgörs av studenter vid juristprogrammet oavsett termin, vilket innebär att alla respondenterna inte har hunnit studera narkotikastrafflagen (1968:64). Vidare avgränsades studien på ovanstående premisser till juridikstuderande på Lunds Universitet.

Utplockningen av juridikstudenter skedde slumpmässigt genom tillfrågan i den/det reception/café som tillhör Juridicum, som alla blivande jurister har tillgång till. I och med att alla juridikstuderande har tillgång till receptionen/caféet, hoppades vi på att kunna få en variation av respondenterna, för undvika en kategorisering av de personer som valde att ställa upp på intervju. Alla tillfrågade hade möjlighet att tacka nej till intervju och därmed blev intervjuerna frivilliga. De sju studenterna var okända för oss inför intervjutillfället. Varje intervjuperson har ett fiktivt namn och tituleras som respondent i enlighet med den definition Repstad (1999) beskriver; att respondenten bidrar med känslor, betraktelsesätt och uppfattningar.

3.4 Begränsningar och tillförlitlighet

Vardera intervjun inspelades på bandspelare med respondentens medgivande. Därefter transkriberades insamlat material för att teman skulle lyftas ut som går i linje med syftet. May (2009) förespråkar detta tillvägagångssätt då tekniken underlättar fokus på respondentens utsaga. Den semistrukturerade intervjun ger den begränsning som eftersträvas i och med den grundläggande frågeställningen. Emellertid finns det utrymme för personliga reflektioner för informanterna och det tänks ge uppsatsen förklaringar till de svar som ges.

Vi hade en föreställning om att juridikstudenter är måna om sin framtida yrkeskarriär samtidigt som vederbörande kan ha åsikter som inte går i linje med lagstiftningen. Detta bör inte påverka tillförlitligheten av den kvalitativa informationen med tanke på den anonymitet som ovan diskuterats. Vidare tillfördes respondentens bland annat självupplevd empiri genom den kvalitativa intervjun (Levin 2008). Antalet studenter som inkluderades i studien var inte representativa för alla juridikstuderande. Vårt fokus låg på att få en inblick i studentens subjektivitet genom insamlad data från ett begränsat antal personer.

Ett förhållningssätt som genomsyrat uppsatsen är hämtat ur May (2009) om signifikansen av vetenskap och objektivitet i en forskningsprocess. Genom en medvetenhet om värderingarnas roll i processen kan en förförståelse revideras till en förståelse i uppsatsen, med beaktning om att varje åsikt eller diskussion som förs skall ha tydlig referens. Det var vår avsikt att medvetandegöra den maktaspekt som kunde influera intervjuernas gång. Aspers (2007) diskuterar hur intervjupersonen besitter makten att styra intervjun utifrån syfte och ändamål, vilket vi beaktade under undersökningen för att rätt syfte definierades och att inte våra personliga egenintressen tog över uppsatsskrivandet.

3.5 Research

Debatten om legalisering av preparatet cannabis har bidragit till ett brett utbud av litteratur inom området. En fundamental källa för att möjliggöra uppsatsen är narkotikastrafflagen (1968:64). Genom sökning via Lunds Universitets datorbaser har följande nyckelord använts vid litteratursökning; etiskt förhållningssätt, cannabis, student, socialt kapital och etik. Vidare har vi samlat in tidigare statistik avseende studenters alkohol och narkotikakonsumtion införskaffats.

Putnams bok ”Den ensamme bowlaren” (2001) är en teoretisk bok som omnämns som ett samhällsfenomen i sig, enligt författaren Anthony Giddens (2007). Boken har givits ut i olika upplagor och i Giddens ”Sociologi” (2007) refererar författaren till Putnams utgåva som

trycktes år 2001. Giddens för resonemang om det sociala kapitalet och Putnams teoretiska diskussioner och detta har bidragit till vårt val av utlaga som ett viktigt underlag för uppsatsen. Den mediala uppmärksamheten av cannabis på Internet är omfattande och databasen ”det sociala nätet” samt CAN:s hemsida presenterar statistik och olika rapporter i ämnet.

3.6 Genomförande och arbetsfördelning

Uppsatsplanen skapades som ett delmoment i kursen SOPA63 i syfte att inringa ämnesvalet i vår uppsats. För att få nya perspektiv och mer energi begav vi oss på en utomlandsresa tillsammans för att skapa en mindre stressfull miljö än hemma. Dessa 7 dagar bestod av diskussioner, målsättningar och ventilation som gav arbetet den avsmalning som behövs för att begränsa arbetets omfattning.

Under tiden tilldelades Anders Östnäs som vår handledare och han hjälpte oss att starta uppsatsskrivandet. Efter att ha undersökt våra alternativ var vi eniga i val av metod, teori och problemformulering. Vi har haft liknande förväntningar på arbetet och vad som krävs för att uppnå dem, vilket givit oss en enig ansvarfördelning under skrivandets gång. Uppsatsens ämne har krävt riktlinjer som vi i tidig start satte upp i och med fokusering på att tillämpa socialt kapital som verktyg. I de diskussioner som förts, har våra resonemang kring det sociala kapitalet hjälpt oss att inte sväva ut i sidospår.

Tillsammans arbetade vi fram en intervjumall som låg till grund för den empiri som används i analysen. I startskedet av intervjuerna provade vi denna mall på två pilotrespondenter som efter intervjuerna fick ge feedback. Vår avsikt var att se om frågorna och svaren fungerade i praktiken och gav oss ett adekvat material att arbeta med i analysen. Båda var närvarande under intervjuerna och varvade rollerna som intervjuare och observatör. Därefter transkriberades materialet gemensamt.

I begynnelsen av arbetet konstaterade vi att vi har olika erfarenhet och det påverkade våra infallsvinklar till problemformuleringen. Det har i sin tur nyanserat arbetet och bidragit till diskussioner som har vidgat våra vyer, vilket har färgat framförallt teoridelen som varit fundamentet för analys av empiri. Våra personliga intressen i arbetet har utmynnat i en arbetsfördelning mellan teorin om det sociala kapitalet och ämnet cannabis i uppsatsen. Mathilde Roos hade huvudansvaret för det sociala kapitalet och Charlotte Hedqvist hade huvudansvaret för ämnesområdet cannabis.

I ett tidigt skede poängterade vi vikten av att vara uppriktiga och ärliga mot varandra. Att upprätthålla en god kommunikation oavsett motgångar har skapat ett professionellt förhållningssätt till uppsatsen. Vi har fört en öppen dialog kring de olika positiva och negativa tankar och känslor som har uppstått under uppsatsens gång. Kommunikationen var ett verktyg för att stabilisera maktbalansen mellan oss och på så vis främja bådadas intressen.

Under hösten 2010 tilldelades vi Annika Capelán som handledare. Annika har varit vår främsta vägledare för utformningen av vårt arbete. Även hon har varit en del av den öppna kommunikation som vi förespråkar ovan.

4. Centrala begrepp

I nedanstående avsnitt introduceras de centrala begrepp och definitioner av underbegrepp som kommer att genomsyra arbetet.

4.1 Vänskap

Giddens (2007) redovisar Habermas teori om gemenskap och vi har utgått från hans tolkning. Hållbarheten mellan individer och definitionen av vänskap tenderar att utmynna i en form av gemenskap, ett delat intresse som kan delas upp i förklaringsmodellerna;

- Gemeinschaft är gemenskapen mellan informella relationer i den inre kretsen.
- Gesellschaft är gemenskapen mellan formella relationer med utgångspunkt från intresseinriktningar i den yttre kretsen (Giddens 2007).

Vidare betonar Putnam (2001) att i gemenskapen vännersinsemellan finns en tilltro till varandra. Tilltron är per definitionen ett verktyg för hur konsensus är nåbart i sociala sammanhang. Genom frivilliga handlingar i enlighet med värderingar och normer, skapas tilltro. En fungerande tilltro till sitt nätverk bygger det skyddsnät som krävs för en stark demokrati som vidare har inflytande på en makronivå (Putnam 2001).

4.2 Cannabis

Häggkvist (2008) och Tunving & Thulin (2009) har snarlika beskrivningar av begreppet cannabis. De skriver att cannabis är ett samlingsnamn för de preparat som går att utvinna ur den indiska hampväxten Cannabis sativa. Marijuana och hasch är mer kända namn på preparaten. Av över 400 kemiska substanser i växten är delta-9-tetrahydrocannabinol (THC)

det huvudsakliga verksamma ämnet och den mest omtalade substansen i cannabisdiskursen. Substansen förekommer bland annat i honplantans blommor som behandlas på olika sätt i syfte att brukas. Marijuana är torkade blommor och toppblad av växten med en THC-halt på 1-3%. På senare år har plantan förädlats och det har gjorts mätningar på marijuana som har innehållit 40 % THC (Häggkvist 2008; Tunving & Thulin 2009).

Cannabis intas vanligast genom att röka de torkade växtdelarna vilket ger berusande effekter. Någon som har rökt cannabis kan uppleva bland annat eufori, tyngdlöshet, varseblivning, minnesluckor, förvrängd tids- och verklighetsuppfattning. Även inåtvändhet, ökad tankeverksamhet och associationsförmåga, försämrad balans och finmotorik är effekter som inte är ovanliga vid ett rus. Efter en längre tids regelbunden användning ökar risken för skador på individen, främst psykiska såsom ångestattacker, depressioner, initiativlöshet, avtrubning och avstannade i personlighetsutvecklingen. När bruket avbryts kan abstinenssymtom uppstå som sömnlöshet, oro och magsmärtor. Mer sårbara individer utsätter sig själva för att drabbas av ett psykosliknande tillstånd som varar i upp till ett par veckors tid. Om rökningen av cannabis fortsätter efter situationen uppstått, ökar risken för ett kroniskt tillstånd med schizofrena drag (Häggkvist 2008; Tunving & Thulin 2009).

4.3 Bruk och missbruk

I lagstiftningen beskrivs all användning av cannabis som ”missbruk”, även om det är en enstaka gång. Under arbetet har vi valt att inte använda lagstiftningens begrepp. Istället har vi använt begreppet ”bruk” i de kontexter där cannabis intagits vid olika tillfällen som respondenterna inte definerar som ett missbruk. I den analytiska delen framkommer respondenternas definition av vad ett missbruk är. Med avsikt att redogöra deras tankegångar, kommer återkommande kopplingar till nedanstående definition göras. Enligt FASS (Farmaceutiska specialiteter i Sverige) för allmänheten, preciseras ett cannabisrelaterat missbruk och beroende utifrån följande beskrivning:

Missbruk (DSM IV)

I det system som tagits fram för att tydligt kunna ställa diagnos på patienter med psykiska besvär (DSM-systemet), ska minst 1 av följande påståenden gälla under en och samma 12-månadersperiod:

1. Att vid upprepade tillfällen ha använt en substans, så att man misslyckats med att klara av sina skyldigheter i hemmet, skolan eller arbetet.

2. Att ha upprepat bruket i situationer där det medför stora risker för fysisk skada, t ex rattfylla.
3. Att vid upprepade tillfällen ha haft problem med rättvisan, t ex polisen, på grund av droger.
4. Att ha fortsatt med drogbruket trots att det givit upphov till återkommande sociala problem pga. drogeffekterna.
5. Att symtomen aldrig uppfyllt kraven för beroende av drogen enligt vad som krävs, se nedan.

Beroende (DSM IV)

Minst 3 av följande situationer ska gälla under en och samma 12-månadersperiod för att diagnosen Beroende ska slås fast:

1. Det sker en tillvänjning (toleransutveckling), med antingen behov av en påtagligt ökande mängd för att få effekt eller minskad effekt vid ett fortsatt bruk.
2. Det uppstår typiska abstinenssymtom eller att bruket fortsätter för att undvika sådana symtom.
3. Drogen används i större mängd eller under längre tid än man tänkt sig från början.
4. Man har ständigt en önskan att minska intaget.
5. Drogbruket ägnas mycket tid.
6. Drogbruket påverkar viktiga sociala aktiviteter.
7. Drogbruket fortsätter trots kunskap om skadeeffekterna.” (Ljyngstam, 2009).

I WHO:s senaste uppdatering av ICD -10 (Classification of Mental and Behavioural Disorders) kategoriseras bruk och skadligt bruk för diagnostiska och statistiska syften. Själva ICD-10-modellen fungerar likt en checklista för att möjliggöra framförallt professioners etiketteringsprocess av en patient (WHO 2010). Inom psykiatrin anges DSM IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) som en manual för att komplettera ICD-10-modellen. Själva kategoriseringen är under konstant reformering i samband med den samhällsliga utvecklingen. I dagsläget är ICD-10 och DSM IV allt mer samspelade. DSM IV begreppsbestämmer efter beroende och missbruk (Johansson & Wirbing 2005).

5. Teoretisk bakgrund

Nedan redogörs den teoretiska del som ligger till grund för analysen av empirin nämligen: begreppet socialt kapital samt stämplingsprocessen och avvikelsebegreppet.

5.1 Socialt kapital – en teori

Socialt kapital är en tolkning som bland annat beskriver vad vänskapsrelationer och nätverk kan ha för betydande roll för individer. Vi har använt oss av teorin socialt kapital som förklaringsmodell i analysen. Respondenternas svar har jämförts med varandra och olika delar av denna teori. För att kunna förklara hur juridikstudenterna resonerat kring vänskap har teorin socialt kapital varit en central del i analysen.

Ett liv som produktiv i samhörighet med andra individer är tecknet på ett fungerande socialt kapital. Samhällsforskaren Putnam (2001), med assistans av sitt forskarlag, har konstaterat att socialt kapital är en fundamental ”grundbult” i en fungerande demokrati. I Putnams framställning framkommer det sociala kapitalet som en aspekt för hur rent allmänt samhällsengagemanget kan stärkas. För att exemplifiera ovannämnda resonemang resonerar Putnam utifrån sin undersökning av Amerikas demokrati under 1960-talet. Utbildningen bidrog till att den yngre generationen upplevde ett gemensamt intresse för samhällslivet. Det vill säga att den gemenskap som skapades bidrog till det samhällsengagemang som ett resultat av det sociala kapitalet. Det ”fysiska kapitalet” (utgörs av de fysiska föremålen) och ”humankapitalet” (byggs på den enskilde individens erfarenheter och färdigheter) bildar en enhet som samspelar för att uppnå ”värdet” av just det sociala kapitalet (Putnam 2001). Värdet blir en individuell tolkning och i denna studie exempelvis hur juridikstudenterna resonerar kring hur de överväger sina beslut och hur det kan påverka deras sociala kapital.

Genom det sociala kapitalet kan en arbetssökande exempelvis navigera sig fram till ett arbete genom sitt kontaktnät och inte på grund av sitt humankapital. För att möjliggöra en sådan kontext, särskiljer Putnam (2001) på medborgerlig dygd och socialt kapital. Den medborgerliga dygden, bygger på den enskildes egen ambition och dygd. Utan samhörighet, står den enskilde utanför nätverken i olika sociala konstruktioner. Den bristande interaktionen mellan fysiskt- och humankapital, blir påtaglig. Den isolerade människan är hjälplös socialt om vederbörande lämnas ensam. Utan nätverket blir individens utgångsmöjligheter i samhället inte fullutvecklade (Putnam 2001).

Sökandet och uppbyggandet efter socialt kapital sker i mångt och mycket i kontexter där framtiden är oförutsägbar. Genom en ständig uppdatering av relationer, bibringas nya trygghetsnät för den enskilde och sitt nätverk. De sociala banden fungerar därmed i privata sammanhang, men även i offentliga och större sådana. De sociala banden skapar ömsesidiga förpliktelser. Tjänster görs i utbyte och tillförlitligheten bildar skyddsnät. Likväl förädlas den ultimata ömsesidigheten när ingen återbetalning efterfrågas och slutprodukten blir

”generaliserad ömsesidighet”. Putnam (2001) preciserar den generella ömsesidigheten i ett vänskapsband i en mångskiftande grupp. I studiesammanhang kan den skiftande gruppen av individer tillåtas ha grundläggande oskrivna regler, normer, som är underförstådda och utgör kärnan av ömsesidigheten i klassen. Denna norm frånskrivs inte, utan lever vidare, trots nya anhängare.

5.1.1 Tilliten till tilltron

Putnams (2001) definition av det sociala kapitalet tenderar att inrikta sig i en samhällspolitisk linje på ett civilplan. Det vill mena att Putnams intresse inte ligger i att diskutera politik på ett makroplan, snarare på ett mikroplan om huruvida ekonomisk och demokrati är avhängt socialt kapital.

I en grupp människor håller tilltron mellan medlemmarna fogarna samman. Sammanhållningen i den sociala konstruktionen pressar samhället till utveckling när betydande handlingar för gruppen utförs. Det kan exempelvis vara en klubb som enade framför sina åsikter genom handlingar för samhället. Detta leder i sin tur till en förenkling av samhällets komplexitet, genom den volontärliknande stämningen som råder. Denna tes tenderar att inrikta sig på frivilligorganisationer i sin exemplifiering (Siisiäinen 2000).

Inom mikrosociologin diskuteras maktrollsfördelningen utifrån prioriteringar i det sociala rummet. Genom två omtalade förklaringsmodeller kan beteenden exempelvis förklara Thomas Mathiesens (1989) tes ”den dolda disciplineringen, det vill säga inordning av attityder som är i linje med en auktoritärs ståndpunkter.

5.2 Stämplingsprocess och utanförskap

Respondenterna har beskrivit begreppet missbruk och för att förstå deras subjektiva syn och kategorisering, har vi använt oss av stämplingsprocessen som utgångspunkt. I utvecklingen av juridikstudenternas resonemang kring missbruk, kan stämplingsprocessen användas för att förstå deras tankegångar om cannabisbruk/missbruk. För att vidga vyerna av hur en ”missbrukare” kan beskrivas går det att kategorisera etiketter som brukas vid definitionsprocessen. Begreppets komplexitet konkretiseras och visar att beteendebegrepp är oförutsägbara. Sociala konstruktioners medlemmar med olika erfarenhet kan bidra till en öppenhet där en förförståelse revideras till en mer verklighetsförankrad förståelse för det främmande begreppet ”missbrukare” (Giddens 2007).

En temo-undersökning som utfördes år 2000 visade att 17 % av de tillfrågade ungdomarna hävdade att narkotikan inte är ett av våra största samhällsproblem. Detta är en ökning från 9 % från och med tidigare liknande undersökningar (Johansson & Wirbing, 2005). Etiketteringen av den typiska bilden av en missbrukare tillhör den stämplingsprocess som finns i den interaktionistiska traditionen. Fokuseringen på avvikelsen är vanligt förekommande i beteenden som avviker från en uttalad samhällsnorm, så som exempelvis kriminalitet och missbruk. Vid en stämpling av en avvikande individ, utgörs inställningen av olika relaterade idéer, menar Giddens (2007). Det är inte den enskildes handlingar som brukare av cannabis som tillskriver den som "missbrukare" utan den allmängiltiga synen på hur ett typiskt beteende förmodas inrymma sig i alla cannabismissbrukares vardag. Definitionen av missbruk inbegriper därmed olika beteenden som klassificerar brukaren, även om brukaren i sig inte upplever sig som en missbrukare. Synen på en missbrukare kan således alltså förändras från att tidigare kanske varit en avvikelse sammankopplat till ett samhällsproblem till att bli en mildare avvikelse och ett mindre samhällsproblem.

Teorin "stämplingsprocessen" skapades i samband med en undersökning på 1960-talet om marijuanamissbrukare. Giddens (2007) benämner cannabisbruket som ett livsstilsval som tidigare var en aktivitet inom subkulturer. Definitionen av subkultur framkommer ej i Giddens resonemang, vilket bör förmodas beskrivas som en personlig definition i sig av en grupp människor som lever gängse det allmängiltiga normsystemet, för att Giddens påstående skall vara greppbart. Försättningsvis styrks detta av tre signifikanta faktorer som framkom som ett resultat av studien. Dessa faktorer var dem som avgjorde den enskildes benägenhet att fastna i ett cannabismissbruk. Först är den sociala miljön, det vill säga "subkulturens" acceptering av individen en avgörande faktor, vidare är individens inställning till drogen en faktor och slutligen är individens syn på drogkonservativa människor utslagsgivande (Giddens 2007).

Då valfriheten är större och kontrollen reducerad har det avvikande beteendet blivit en självklarhet i dagens samhälle. Funktionalistiska teorier pekar på att bristande socialt skyddsnät är en anledning till ett vanebrytande agerande (Giddens 2007). Teorier om avvikande och vad som klassificeras som avvikande är en av de faktorer som vi ämnat undersöka i analysen för att beskriva hur juridikstudenterna beskriver missbruk och hur de i sina relationer ställer sig till att en vän skulle ha ett cannabismissbruk.

Missbruk är ett negativt laddat ord och beskrivs som moraliserande och det går därmed att konstatera en konflikt i hur pass individuell en bedömning kan möjligen vara när massmedia och ens sociala kapital inflytande gör anspråk på ens värderingsgrund

(Johansson & Wirbing, 2005). Vidare för det tankarna till hur kategoriseringen mellan vi - och dem försvårar själva identitetsfasen för den missbrukande. Differensen mellan bruk och missbruk är avhängt dess kontext, likväl resonerar den enskilde att det alltid är någon som är ”värre”. Den stereotypa bilden av missbruk blir ”den värre”. Begreppet används vanligen vid fastställande av missbruk av alkohol- och narkotikakonsumtion. En skuldbeläggning och association till en stereotyp bild av missbrukaren är i allmänhet en legitim handling. Vidare förstärks den avvikande rollen i massmediala sammanhang då missbruk och kriminalitet sammankopplas. Rädslan för missbrukande individer accelererar allt där efter och karaktäristiska drag, så som ”manipulativa” och ”känsllokalla”, tillskrivs den idealistiska bilden av missbrukaren (Johansson & Wirbing, 2005). Kontentan blir att skiljelinjen mellan bruk och missbruk definieras i sin tur individuellt, medan synen på missbruk och bruk ofta är allt överensstämmande med ens omgivnings uppfattning. Putnam (2001) resonerar om vad det är specifikt i vardagen som kan underlätta för en missbrukande individ:

... dessa påtagliga substanser som är viktiga i människors dagliga liv: god vilja, gemenskap, medkänsla och umgänge bland individer och familjer som bildar en samhällelig enhet. [...] Individen är hjälplös socialt om han lämnas ensam. [...] Om han får kontakt med sin granne och de båda sedan får kontakt med andra grannar ackumuleras det sociala kapitalet [...]. Det gynnas i sin helhet av att alla dessa delar samarbetar, samtidigt som individen i sina förbindelser varseblir fördelarna med grannarnas hjälp, medkänsla och gemenskap (Putnam 2001, s. 19).

Genom att lära sig av samhällets reaktioner tar människans värderingsgrund form genom livet. Dagis, familj och vänskapskrets innefattar hennes vardag och det acceptabla beteendet växer därefter fram. Vad som uppfattas som mindre acceptabelt framkommer och den sociala samhällelige stämplingen har därmed ägt rum. Ett negativt uppträde medför inte en avvikarstämpling, det är reaktionen av ett beteende som i sin tur som gör det. Beteenden bör dock bedömas efter sitt sammanhang (Goldberg, 2005). Payne (2002) poängterar att det som förmodas vara ett opassande beteende kan i andra sammanhang vara mer av en korrekt art. Diametrala åsikter angående en individ är inte den allmänna intentionen, likväl är det inte samhällets intention att tillämpa normalitetsprincipen utan att alla ska behandlas jämlikt. En särbehandling är alltså inte målet med kategoriseringen av missbrukande individer (Westin, 2004).

Minoritetsgrupp är i denna kontext en benämning på en grupp som har underordnad position och blir eventuellt socialt missgynnade av en majoritet i samhället (Giddens, 2007). Trots en allt mer växande globalisering som influeras av mångkulturella aspekter återfinns en

grundsyn på ”vi och dem” som ett fundament i samhällets uppbyggnad (Skytte & Montesino, 2006). En minoritetsgrupp som klassas som ”outsiders” torde därför vara definierade genom stämplingsteorin. En sådan etikettering kan komma att ske på ett omedvetet plan när den enskilde kategoriseras utifrån det normsystem som är aktuellt i vederbörandes vardag. Att minoritetsgrupper kreeras kan därmed vara en naturlig företeelse poängterar Giddens (2007). En individs självbild som inte överensstämmer med omgivningens ideal blir en grogrund för en stämplingsprocess. Goldberg (2005) framhäver att omgivningen påbörjar successivt att stämpla individen och att det är en bestående process vilket kan leda i sin tur till en beteendeinkongruens hos den enskilde. Medvetna handlingar som strider mot ens värderingar bidrar till en egentlig inkongruens för vederbörande, detta kallas ”sekundär avvikelse”. En sådan form av avvikelse är framkommande hos en individ med negativ självbild. En individ med positiv självbild uppfattar sitt bruk av cannabis som förkastligt eftersom samhället visar medborgare att narkotikamissbruk är ett brottsligt beteende. En person med positiv självbild upplever därmed en beteendeinkongruens.

Samverkan mellan minoritetsgrupper bidrar till en ny förståelse för hur individer fungerar i en viss kontext. Mill (2004) betonar vikten av att individer interagerar med varandra i ett sammanhang för att frambringa en klarhet i hur individers originalitet skapas. Vidare förklarar han att individens frihet och förmåga i samspel med olikartad mångfald resulterar i en insikt om att varje enskild besitter egna utgångsbetingelser och borde vara fri att tillämpa dem utifrån sin egen utopi. Vidare kan denna hypotes ställas mot en stämplingsteori som ett tillvägagångssätt att motarbeta den ständiga etiketteringsprocessen av exempelvis cannabisbrukare (Mill 2004).

6. Tidigare forskning

Vid insamling av vetenskaplig information blev det märkbart att studier liknande denna inte gjorts. Det resulterade i att sökandet efter adekvat forskning delades upp i två ämnesområden; socialt kapital och gemenskap respektive cannabisbruk. Vi har även sökt forskning om studenter och droger för att undersöka inför analysen om liknande studier gjorts angående själva inställningen till drogen.

6.1 Socialt kapital och gemenskap

Socialt kapital i internationell forskning tenderar att brukas i andra kontexter än just inom missbruksrelaterad problematik. Ekonomiska och kulturella aspekter är ledande bland det

insamlade materialet. Ett samhälle som är välsignat med socialt kapital gör livet enklare (Putnam 2001). Bruket av det sociala kapitalets teori och mekanismer blir en brukbar förklaringsmodell och det förklarar i sin tur det breda användandet av den, anser vi. Genom att använda huvudbegrepp går det emellertid att söka relevant forskning utifrån dessa. Med kombinationen av "social capital" och "friendship" blir sökresultatet genast begränsat. Exempelvis tillämpas dessa begrepp när demokrati omskrivs och beskriver en uppbyggnad på mikro-nivå som sedan implementeras på en makronivå eller tvärtom. I en studie som gjordes för att undersöka om stadsplanering kan bygga förtroende och gemenskap invånare sinsemellan i stadsdelar i Idaho konstaterades att kommuner kan genom sin stadsplanering och design framkalla tillit. Denna tillit grundar sig på en gemenskap inom stadsdelarna oavsett ekonomisk status mellan grannarna. Den sociala stratifieringen och det försämrade sociala kapitalet går att motverka vid urbanisering genom att just skapa gemenskap i uppbyggnaden av stadsdelar genom en öppen design (Mason 2010). Vidare gjordes en studie i ämnet rasöverskridande interaktioner i studentmiljöer. Forskningen visade på hur nätverk som innehöll personer av samma vita hudfärg hade en annan uppfattning än minoriteten av svarta inför kommande interaktioner. Detta "black and white"- experiment påvisade hur vita hade inställningen att umgänga med en vit eller svart person var en stor skillnad. En interaktionspartner som inte kom från en etnisk homogen grupp var lättare att interagera med. Det sociala kapitalet skulle med sådan inställning forma det sociala klimatet och inställning till hudfärg. (Wout, Murpy & Steele, 2010). Forskningen beskriver hur socialt kapital skapar sammansättningar för framtida interaktioner och stadigvarande relationer. Grupperingar med samma rasvärderingar skapar en vänskap som grundar sig på meta-uppfattningar. Kontentan om hur sanning och trosföreställningar genererar en form av kunskap, anser vi, är tillämpligt för denna studies analys angående gruppmentalitet och värderingar.

6.2 Cannabis utifrån olika studier

Den forskning som berör cannabis består till största delen av medicinska eller psykologiska studier omkring vad cannabis har för påverkan på kroppen och hjärnan. Trots att den medicinska forskningen inte i sig ingår i vårt syfte, är den av betydelse att ta upp och beskriva. Det är för att poängtera att det saknas forskning i dagsläget som är relevant för vårt arbete. På så sätt kan vi också tydliggöra ytterligare för vår studies inriktning. Det finns många studier som innehåller rapporter om den skadeverkan cannabis har på kroppen och hur påverkade människor beter sig i olika kontexter. Det vi saknar är både nationella och

internationella studier som undersöker olika gruppers inställningar och attityder till vänner som använder droger. Framförallt hur beteendemönstret ser ut hos människor när det framkommer att deras vänner använder droger. Det saknas statistik över hur många anmälningar som görs i Sverige gällande cannabisbruk, vilket vi hade kunnat använda oss av i arbetet. Vi har hittat rapporter som kartlägger studenters attityder till droger, av vilka de flesta sammanställer subjektiva svar av kvantitativa studier, utan anknytning till vänskap. Vårt syfte är att undersöka juridikstudenters ställningstagande till en väns cannabisbruk, inte deras subjektiva upplevelser av substansen. Det som följer är exempel på de studier som gjorts och som vi bedömer kan förmedla tillräcklig inblick i tidigare forskning omkring eller i närheten av vårt tema.

6.2.1 Medicinsk forskning

World Health Organization (WHO, 1997) har gjort en global studie som berör cannabis påverkan på en del av kroppens organ samt människors beteende i samband med cannabisanvändning. Studien omfattar cannabisbrukets effekter på hjärnan, långvarigt och kortvarigt beteende, den mentala hälsan, andningsorganen, endokrina och reproduktiva systemen, foster och spädbarn, celler, immunförsvaret samt övriga organ (WHO 1997).

Studien beskriver att cannabis har skadliga effekter på hjärnan, den mentala hälsan och beteendet. Exempelvis minskar hjärnans aktivitet av regelbundet bruk, WHO hänvisar till forskning som gjorts på djur, där resultaten visar på att neuronerna i hjärnan dör. Studien påpekar att tidsaspekten har en betydelse för riskerna att påverkas negativt. Även vem som brukar och vilka förutsättningar individen har gällande sin hälsa har en betydelse för resultaten. Även genus har en inverkan eftersom mäns och kvinnors endokrina system reagerar olika på cannabis. Män visar inte någon förändring vid cannabisbruk efter två intag/dag med 2.8% THC, medan kvinnors menscykel blir kortare (WHO 1997).

Vid tidpunkten av WHO:s rapport fanns inga objektiva studier av gravida kvinnor som använde cannabis under graviditeten. Trots hindret har forskare hittat kopplingar mellan skador på foster och spädbarn och cannabisbruk. Det finns forskning som visar på ökad aktivitet i cellerna, men det saknas forskning gällande om det har negativa effekter eller inte. En fråga som forskare ställer sig, men som rapporten inte ger svar på, är hur stora riskerna är att personer som använder cannabis får cancer. Sammanfattningsvis är slutsatsen att cannabis har en skadlig påverkan på kroppen beroende av personens hälsa och tidsaspekten (WHO 1997).

6.2.2 Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Det går att hitta statistiska undersökningar som visar hur många i en specifik målgrupp som har provat cannabis. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) utför en rad undersökningar i Sverige årligen i samarbete med några av de större kommunerna. De samlar in fakta som bland annat visar hur vanligt förekommande en drog är i förhållande till tidigare år. Under 2009 visar undersökningarna en ökning i användandet av cannabis, sedan tidigare undersökningar från bland annat 2008. Det som inte finns med i deras fakta är vilken inställning de undersökta tycks ha till cannabis som drog, eller huruvida de ser bruk av cannabis som missbruk. Mietala (2010) konstaterar att cannabis är det mest förekommande narkotikaklassade preparatet bland de ungdomar som uppger att de har provat någon drog.

6.2.3 Influenser på ungdomars normer kring knark

Philip Lalander (2008) skriver för statens Folkhälsoinstitut som ger vägledning för det narkotikaförebyggande arbetet i Sverige. Han tar upp Internets inverkan på kunskapsinhämtningen och menar att varje preventiv hemsida även har information om hur cannabis odlas mest effektivt och vilka cannabisfrön som ger produktiva plantor. Alla som har tillgång till en dator kan aktivt hämta kunskaper via Internet. Musiken är en inspirerande faktor som påverkar människor till att hamna i "rätt stämning". Reggae är den musik som till största delen kan kopplas till cannabis, medan trance, techno och rave förknippas med ecstasy och hip hop med crack. Musiken kan bli ett redskap för människor att ta till sig eller att förmedla ett budskap. En person som röker cannabis förstärker sitt rus genom att lyssna på musik som förknippas med drogen. Drogrelaterade filmer kan fungera som inspirerande, informativa eller undervisande för de som har ett intresse av att testa droger. Lalander (2008) ger även ett exempel på ett par som skulle pröva kokain för första gången. De hade använt sig av en spegel där de la upp kokainet i linor, för att sedan dra in dem i näsan genom en rullad sedel, vilket är ett återkommande scenario i filmer (Lalander 2008).

Andra influenser är förebilder och idoler som ungdomar kan identifiera sig med under sin uppväxt. Idolerna framhäver ett budskap som korrelerar med de åsikter som ungdomarna själva vill förmedla. Det kan till exempel vara personer som producerar musik som i sig har blivit en symbol för en drog. Lalander (2008) tar upp avlidne sångaren och musikern Kurt Cobain som ett exempel. Artisten Bob Marley är ett exempel på en person som är förknippad med marijuana, men även större kulturer kan associeras till drogen. Reggaekulturen från Jamaica har tidigare varit ett sätt för den svarte mannen att sända ett budskap mot den vite

mannens förtryck, där alkohol har setts ner på. Hippiekulturen förmedlade ett budskap om stark gemenskap och kärlek under en period i världshistorien som präglades av kyla och krig samtidigt som det var etablerat att använda cannabis och LSD som ett sätt att skapa gemenskap och att dela med sig av sina resurser i en ransonerad tidsera (Lalander 2008).

Att utforska världen genom att resa är ett sätt för ungdomar att lära känna sig själva och att inhämta nya kunskaper och upplevelser. Den relativt nya "backpackingkulturen" som intensifierades under 90-talet, innebär en längre tids resande på många olika platser för en ekonomiskt sparsam kostnad. Resandet sker oftast ensam eller i par vilket innebär ett sökande efter en gemenskap som inte finns på hemmaplan. En person som backpackar möter personer i samma situation och tillsammans ställs de för nya platser med nya sociala regler och miljöer. Det som annars anses avvikande och annorlunda i Sverige, accepteras utomlands. Lalander (2008) skriver "att vistas i andra miljöer än svenska kan innebära att det stigmatiserade och avvikande i att till exempel röka marijuana försvinner" (Lalander 2008, sid 221). I den kortvariga kompisgruppen skapas nya gemensamma normer och premisser. Vetskapen om att det nya umgänget är en tillfällig kontakt kan minska rädslan för att det ska uppstå lagliga konsekvenser. Lalander beskriver en studie där en av deltagarna uttrycker sig om cannabisanvändning bland en grupp människor på en strand " ... den där straffgrejen försvinner på något konstigt sätt när det känns tryggt liksom..." (Lalander 2008, sid 221). Citatet visar att den norm som eventuellt hade hindrat personen att prova cannabis i Sverige, styr inte alltid på samma sätt under vistelser utomlands.

Tonåren är en svår och ångestladdad period i livet för en del ungdomar. Framtiden kan kännas avlägsen och osäker. I en gemenskap med vänner skapas interna normer och värderingar som påverkar individernas eget ställningstagande. I de kamratnätverk där cannabis diskuteras liberalt med en nyfikenhet, finns det en större sannolikhet att de kommer prova drogen än i de kretsar där det anses som avvikande. En avgörande aspekt är även om drogen finns tillgänglig. Det finns även forskning som visar att de samhällsklasser som har lägre ekonomi och utbildning, där antalet som arbetar är lägre, finns det en högre tendens att använda droger. I teorin tror undersökningen att det beror på att drogen i sig skapar en gemenskap bland användarna och ett nätverk som skulle ersätta en sysselsättning (Lalander 2008).

Sammanfattningsvis ställs ungdomar inför ett val i sitt ställningstagande gällande droger. Ungdomarna har de vuxnas röst på ena sidan, vilket symboliserar föräldrar, skolan, staten samt lagstiftningen och populärkulturen på andra sidan, vilket symboliserar vänner, sociala sammanhang, film samt musik. Det är upp till var individ att ta ställning och skaffa sig en

egen bild av hur de kommer att bemöta cannabis som drog. Bilden kan även påverka hur de kommer att bemöta de eventuella erfarenheter senare i livet där de ställs inför en vän som missbrukar cannabis. En intressant fråga är hur de kommer att reagera/agera utifrån sitt eget ställningstagande. Kommer en lagtrogen person att följa lagens moral, eller vara mer passiv i sitt agerande? Kommer en liberal person att ta ett aktivt beslut att reagera/agera? Detta är frågor som sammanfaller med arbetets syfte.

6.2.4 Svenska studenter

I en rapport från Svenska folkhälsoinstitutet sammanfattas en kartläggande studie som gjorts på 4575 studenter vid fyra svenska högskolor: Högskolan i Kalmar, Lunds, Umeå och Växjö Universitet. I rapporten beskrivs bland annat studenters alkohol- och narkotikavanor, attityder till narkotika och vilka orsaker som får studenterna att inte prova narkotika. Syftet är att kartlägga i hur stor utbredning studenter använder narkotika, vilka preparat som är vanligast förekommande och om det finns geografiska skillnader eller skillnader mellan de olika universiteten. Stor fokus ligger på studentens egna erfarenheter och deras ställningstagande till alkohol och narkotika, till skillnad från vårt syfte där vi undersöker ställningstagandet till narkotikabruk hos vänner. Rapporten är trots detta intressant för arbetet eftersom det ger en inblick i studenters moral gentemot narkotika, vilket kan hjälpa till att förstå hur studenter resonerar när de blir uppmärksammade på att en vän brukar narkotika (Röger 2005).

Stora delar av rapporten sammanfattar resultat gällande alkohol och olika former av narkotika. I tredje kapitlet beskrivs narkotikaanvändningens utbredning. 27,1 procent uppger att de har provat narkotika någon gång under deras livstid. 25,4 procent uppger att de någon gång har provat cannabis. Det innebär att 94,0 procent av alla som har provat narkotika, någon gång har provat cannabis. Det universitet som hade högst antal som hade provat narkotika var Lunds universitet på 33,0 procent till skillnad från Kalmar (17,5 procent) som hade lägst antal av de tillfrågade. En intressant aspekt som redovisas är hur cannabis och receptbelagda narkotikaklassade läkemedel används av studenter på program och fristående kurser. Av dem som studerar juridik är det 12,8 procent som uppger att de illegalt använt narkotikaklassade läkemedel, vilket är en intressant fakta gällande vår målgrupp. Däremot framkommer det inte hur stor andel som har provat cannabis. De som läser till poliser var den grupp studerande som hade lägst användande av båda preparaten (cannabis 1,6 procent och narkotikaklassade läkemedel 0.0 procent) (Röger 2005).

Av dem som uppgav att de aldrig provat narkotika var det ändå 16,5 procent som uppgav att de hade en lust att prova. Av dem som inte ville prova undersöktes argumenten till att avstå narkotika. Studenterna fick tio påståenden där de skulle fylla i alternativen ”håller fullständigt med”, ”håller delvis med”, ”delvis oense” och ”fullständigt oense”. Vid påståendena: ”Narkotika är inte bra för hälsan”, ”Man kan bli beroende” och ”Jag vill bara inte”, var det över 80 procent som svarade ”håller fullständigt med”. Vid påståendet: ”Det är illegalt” var det mellan 20-30 procent som svarade ”håller fullständigt med”, varav nästan 50 procent svarade ”delvis oense” eller ”fullständigt oense” (Röger 2005).

I kartläggningens slutsats presenteras en analys av resultaten. Rögler (2005) menar att studenter vid högskolor och universitet har en generellt hög stressnivå. Studiepress, känslan av att själv styra över sitt liv, tillfredsställelse omkring studier och berusningsdrickande av alkohol korrelerar med varandra. Rögler (2005) gör även kopplingen mellan sämre mental hälsa och användningen av cannabis och receptbelagda narkotikaklassade läkemedel. Kopplingarna är ännu inte vetenskapligt fastställda och det saknas forskning i området för att kunna dra avgörande slutsatser om studenternas förhållningssätt är avvikande från övriga invånare i Sverige. Rögler (2005) framhåller att det behövs göras liknande studier på en annan målgrupp eller ha en kontrollgrupp för att komma närmre verkligheten (Röger 2005).

7. Analys/Reflektion

Nedanstående analys är uppdelad utifrån olika ämnen som besvarar uppsatsens frågeställningar. Intervjumaterialet har bearbetats och sedan tolkats utifrån uppsatsens teori. Avslutningsvis för varje ämne finns en återkopplande reflektion till varje delkapitel.

Empirin utgörs av sju juridikstudenter med fiktiva namn; Markus, Karl, Johan, Karin, Åsa, Hans och Björn. Respondenterna är födda mellan år 1980-1989 och läste olika terminer på juristprogrammet när intervjuerna utfördes. Målgruppen är uppvuxna i olika delar av Sverige med olika social bakgrund. Varje respondent beskrev att de hade minst en nära vänskapskrets som de kunde relatera till under intervjun.

7.1 Bekantskapskretsen

Respondenterna fick frågan om hur de skulle beskriva sin bekantskapskrets. Deras svar har gett oss underlag om hur deras vänskapsrelationer ser ut och hur de värdesätter sina vänner i olika sammanhang. I deras beskrivningar har vi försökt hitta gemensamma nämnare mellan

responterna och sedan kopplat detta till det sociala kapitalets teori. Rollfördelning, gruppdiskussion och tillit är aspekter som vi har belyst efter intervjun, i syfte att förtydliga deras inställning och moral till vänskapskretsen.

Björn beskriver sin bekantskapskrets som stor, men att det finns en mindre och nära vänskapskrets på fem personer, som Björn mer ser som bröder. Björn beskriver sig själv som drogkonservativ och att han gärna umgås med likasinnade. Han tror inte att någon i hans nära umgängeskrets som provat cannabis. Om någon av hans vänner i bekantskapskretsen har provat, skulle Björn antagligen inte få ta del av denna information, tror han. Instinktivt påstår sig Björn reagera direkt om sådan information skulle komma i hans väg. Reaktionen skulle vara omedelbar, oavsett hur relationen skulle se ut. Björn har en även tydlig drogkonservativ roll i gruppen, vilket vännerna är medvetna om. I det sociala kapitalet finns det ett skyddsnät där vänner kan utföra frivilliga handlingar för att hjälpa en utsatt medmänniska. Avsikten med handlingarna ska vara att förbättra en individs situation, utan att kräva någonting tillbaka i gengäld (Putnam 2001). Björn skiljer dock på var initiativskedet finns i hans handlingar, beroende på om relationen skulle vara behjälplig av karriärmässiga skäl i framtiden eller inte. Björn skulle ändå överväga att ta en diskussion och fråga hur vederbörande mår, men inte med lika mycket känsla och energi som om det hade varit en nära vän. Den nolltolerans till cannabisbruk som Björn beskriver kan på så vis omprioriteras om det skulle visa sig att konsekvenserna av en handling skulle vara negativa för Björns framtid, anser vi.

Putnam är av åsikten att en sammanslutning av medlemmar av olika bakgrund, bidrar till en öppensinnad inställning till nya fenomen. Detta bidrar i sin tur till exempelvis ett mångkulturellt samhälle där en stark demokrati skapas (Putnam 2001). I ett större sammanhang där det finns en medveten ömsesidighet mellan sociala grupper, skapas det möjligheter till ett öppet diskussionsklimat som tillåter olika åsikter (Rothstein & Kumlin 2001). Ett demokratiskt styrt samhälle tillåter sådana diskussioner på samhälls nivå och ett exempel kan vara legalisering av olagliga preparat, såsom cannabis. Det förutsätter att grupperna aktivt diskuterar om ämnet och att medlemmarna har ett ställningstagande, menar vi.

Övriga respondenter beskriver inte sitt ställningstagande till cannabis lika tydligt som Björn. Karin förklarar att i hennes umgängeskrets är det ingen som går ut med att de har provat cannabis, men Karin har ändå vetskap om att det finns bekanta till henne som har gjort det. Hon poängterar att ämnet inte diskuteras i närmsta gruppen på grund av att ingen medlem har en stark åsikt. Björn och Karin har som gemensamt att de inte rör sig i kretsar där cannabis florerar. En aspekt som tydligt skiljer dessa respondenter åt, är att Björn har en tydlig

åsikt, medan Karin beskriver ämnet cannabis som ett ointressant diskussionsämne. Det i sin tur avspeglar sig i Karins förhållningssätt till bekanta som provat preparatet. Åsa berättar om sin närmsta vänskapkrets och att de känt varandra sedan många år tillbaka. Tillsammans har de vuxit upp ihop och det är i denna krets som Åsa diskuterar mest. Markus delar upp sin bekantskapskrets i två delar. Första delen utgörs av andra juridikstudenter och den andra delen består av ett så kallat "grabbgäng". Grabbgänget innefattar 6-7 personer som han lärt känna under sin studietid i Lund. Karls vänskapkrets består uteslutande av personer han studerar med.

Det som ovanstående juridikstudenter beskriver, är en av de innersta sociala kretsar där diskussioner hålls. Syftet med att diskutera saker går hand i hand med att samhörigheten finns där. Genom att sammanfatta Putnams (2001) resonemang gällande sociala band, finns det liknande koder i respondenternas utsago. Den yttersta samhörigheten finns hos familj och nära vänner, likväl är benämningen "samhörighet" en synonym för samhälle, gemenskap och samfund med mera. Den yttersta samhörigheten betecknar den så kallade innersta kretsen i det sociala kapitalets teori. Utanför den innersta kretsen återfinns en cirkel, såsom Putnam (2001) beskriver det. Cirkeln innehåller svaga band av kollektiva belägenheter. Detta kan vara arbete, grannsämja, samhällsengagemang och studierelaterad vänskap.

Putnam (2001) uppger att definitionen av gemenskap och sociala band, är individuell. Bourdieu (1986) hävdar att varje individ har ett nätverk bestående av olika relationer. Respondenterna uppgav hur många vänner de hade, att det fanns grupperingar av olika vänner. Relationerna var relaterade till skolan, jobbet, dagis och så vidare. Ett sådant nätverk kan även gå under benämningen "institutionaliserat nätverk" (Bourdieu 1986). I arbetets syfte förutsätts det att respondenterna har en vänskap att utgå ifrån när de svarade på våra frågor. I utfallet visade det sig att respondenterna angav någon form av nära vänskap som motsvarar Putnams (2001) innersta krets. Oavsett hur studenten relaterade till gemenskap, beskrevs två tydliga kategorier av diskussionsforum mellan vänner. Antingen fördes diskussioner med vänner som fanns sedan barndomstider och som växt upp under liknande förhållande, eller så var det vänner från universitetet och rentav från samma program som utgjorde den innersta kretsen.

I en undersökning utförd i Amerika, framhåller individer som är födda efter år 1964 att samhörighet finns överlägset inom kategorierna "familj" och "vänner", följt av kategori "arbetskamrater". Frågan, som byggde undersökningen löd "hur får du en äkta känsla av att höra till?" (Putnam 2001, s. 290). Undersökningen gjordes i syfte att bringa klarhet i hur olika generationer ställer sig till samhörighet. Sociala band till samhället och grannskapet är

överrepresenterat av den äldre generationen (personer födda före år 1964) i jämförelse med den yngre generationen. Banden mellan samhället och den yngre generationen är svagare och kompenseras inte av någon annan kategori. Den äldre generationens resultat påvisade även att de kategorier som framhålls som essentiellt för den yngre generationen, är likvärdigt med deras resultat. Den yngre generationens sociala kapital är till följd därav inte lika brett som för den äldre generationen (Putnam 2001).

Mot slutet av intervjun frågade vi respondenterna om det finns en skillnad i deras agerande mot vänner och nära vänner gällande cannabisbruk. Johan svarade: "Man klassar vänner olika mycket. Såklart, innan frågade ni om 'nära vän'. Jag klassar väl vänner olika, vän och nära vän är olika". Hans svarade: "Ja, alltså med riktiga vänner som nära vänner, då behöver man inte gå på tå runt problemen. För man har en så pass bra relation i grunden. Men om man skaffar vänner för nätverk, så är det mer ytligt". De tillfrågade menar att en vän och en nära vän behandlas olika. Svaren ovan tyder på att den innersta kretsen har en mer betydande roll för individer, vilket överensstämmer med teorin socialt kapital. Det finns en skillnad i hur respondenterna väljer att agera när bruket gäller en klasskamrat som inte tillhör den innersta kretsen.

7.1.1 Reflektion

Sammanfattningsvis går det att konstatera att generositeten i den innersta kretsen kräver inget i gengäld. Detta i sin tur avspeglar sig i de skillnader som juridikstudenterna förklarar mellan vänner och nära vänner. Att bete sig efter det kollektivt önskvärda beteendet kan vara oundvikligt, men i den innersta kretsen beskriver juridikstudenterna hur de kan vara sig själva. Det finns en tillit till varandra som ger utrymme för diskussioner och förståelse.

Den innersta kretsen beskrivs delvis av respondenterna som en grupp människor som möttes i ett tidigt skede i livet. Det vill även säga att vissa individuella grundvärderingar kan ha kommit att skapas genom åren och i samförstånd med varandra. Karl hänvisar till sin innersta krets som ett nätverk som har uppstått under studietiden. Vi undrar om det kan finnas en skillnad i deras tillit till varandra i jämförelse med en grupp som har funnits under en längre tid. Hur ser sammanfogningen ut och vad bygger relationerna på? Kan tidsaspekten i den långvariga vänskapen ha en betydande roll när gruppen ställs inför ett avvikande beteende hos en medlem? Hur mycket påverkar samhällets normer, regelsystem och riktlinjer den innersta kretsens förhållningssätt gentemot varandra? Det Björn beskriver är ett sätt att kringgå sin egna och samhällets ståndpunkt, för att uppnå ett bättre utgångsläge för sin

framtid och karriär. Är den innersta kretsen ett fenomen som inte lever som de lär? Kan det vara så att samhällets restriktioner inte gäller den innersta kretsen utan att det gäller ”andra”, men inte ”oss”?

7.2 Att ompröva sin åsikt

Enligt samtliga respondenter är det fullt möjligt att ändra mening i en fråga. Föreligger olika åsikter är en diskussion en godtycklig lösning vännerna sinsemellan. Därefter kan utfallet se olika ut, men möjligheten till åsiktsbyte är teoretiskt genomförbart. Vår avsikt är att undersöka hur respondenterna beskriver hur diskussioner genomförs i den innersta kretsen.

En viktig faktor som är nödvändig för att ett åsiktsbyte skall komma till stånd, är tilliten till den mer insatta vännen, menar bland annat Hans och Björn. Karl berättar att den som skriker högst får sin vilja igenom. Det är ett faktum att om meningsskiljaktigheter förekommer i den innersta kretsen, förespråkas diskussion bland samtliga respondenter. Konflikter och oenighet är drivmedlet till utveckling när lösningen kommer till stånd (Granér 1994). Karin förklarar att: ”vi, diskuterar liksom, det är inte så att vi blir ovänner för att vi tycker olika. Det beror på vad det gäller, vissa saker är viktigare än andra”. Markus beskriver ett liknande tillvägagångssätt och berättar hur hans innersta krets kan diskutera, trots olika åsikter:

Ja, jag och en kompis hade en diskussion. Ja, den var ganska djup. Diskussion om Gud och Guds existens och så vidare. Jag är ateist och han är mer öppen för att det kanske kan finnas något sådant här. Det blev en ganska hetsig diskussion. Båda brann ganska starkt för det ämnet. Utifrån våra ståndpunkter. Tillslut blev det lite så här, båda kände att det blev lite ovännskapligt. Men sen så, tillslut fick vi komma fram till att båda hade olika uppfattningar. För att vi inte kunde enas om att vi inte kunde hitta en gemensam ståndpunkt, direkt.

Diskussionsklimatet som informanterna beskriver är både ödmjukt i den bemärkelse att åsiktsdifferenser inte ändrar synen på vännen och samtidigt finns en respekt för den som har mer kunskap inom området som diskuteras. Att skilja på informant och respondent blir i nuläget spännande, för studenterna informerar oss om hur situationen är och ser ut, utifrån deras egen åsikt. Det finns utrymme i vänskapen att tycka olika och detta påvisar ett tydligt exempel på vad vänskap kan vara rent informativt. Det blev därmed en adekvat följdfråga att undersöka: ”Hur skulle du beskriva dig själv som vän” till informationen ovan, anser vi. Hans säger: ”Oj, jag vet inte. Trofast och lojal. Nej, ingen koll på det. Men, jag vet inte, jag har väl få nära vänner, det tar tid att bli min vän på riktigt, liksom. Men, sen är man fast”.

Följdfrågan syftar till att beskriva respondenternas självbild som vän och hur de bemöter meningsskiljaktigheter i den innersta kretsen. Johan menar att han tar i med kraft när han har något att säga. Likväl är det i hans vänskapskrets godtagbart att inte ha samma åsikter och att det tillhör det sociala livet att vara öppen för att kunna ändra sig. Respondenterna beskriver att lojalitet gentemot den andra vännen finns trots olika åsikter. Vi ser en koppling till den tillit som Putnam (2001) förespråkar. Vi drar följande slutsats; för att i framtiden kunna hantera utmaningar, kan en grund som bygger på tillit, vara ett av de verktyg som går att bruka om en vän lever med ett cannabissmissbruk eller om en annan problematisk situation uppdagas.

Att ändra sin åsikt för att någon annan i gruppen besitter mer kunskap kan gå i linje med teorin om den dolda disciplineringen (Mathiesens 1989). Hans beskriver att i sin innersta krets finns en nätverkare som styr upp saker, medan de resterande vännerna är mer passiva och ställer upp utan vidare invändningar. När det förekommer en diskussion menar Hans att om oenighet råder, konstateras detta öppnar upp för vidare diskussion eller lämnas därhän. Vidare poängterar Hans att om en i gruppen har en starkare åsikt finns möjligheten till att byta åsikt: ”Ja, om det är någon som är mer kunnig inom ett annat område, så får man väl stanna i att man inte kan lika mycket”. Det framkommer inte om det är någon specifik person i gruppen som har större övertag i egenskap som naturlig ledare. Det går ändå att se förekomsten av en dold disciplinering i svaret, genom att auktoriteten bland Hans vänner tillfaller den som besitter mer kunskap inom det aktuella ämnet. Detta är ett tydligt exempel för hur kunskap kan ge makt, menar vi. Karin säger: ”Men det är väl det som, eller det har jag alltid känt, att dem jag är mest kompis med har samma värderingar som jag i grupp och sådär. Samma grundtanke”. Detta förtydligar hur den innersta kretsen tillåter oenighet och splittrade åsikter samtidigt som vi ställer oss frågande till hur respondenterna agerar i det sociala kapitalets cirkel. En grupp vänner med liknande grundvärderingar sammanfogas och använder tilliten som en social kompass inför diskussionen, frågan är om tilliten försvinner i den större bekantskapskretsen. Finns det en annan metodik hos respondenterna i hur de förhåller sig till att byta åsikt när de talar med en bekant? Åsa menar att ett åsiktsbyte i en diskussion vänner sinsemellan är möjligt om den andra parten besitter mer kunskap om ämnet. Putnam (2001) konstaterar att i det sociala kapitalet finns värdefull information i bland nätverken som med hjälp av ventilation kan bättra och stärka samhället och dess demokrati. Genom kollektiv samverkan förbättras samhället, i och med den samhörighet vardera medborgare upplever. På så vis underlättas information och kunskapsspridning (Putnam 2001).

7.2.1 Reflektion

Vi ser att förekomsten av samverkan förespråkas när oenighet råder mellan inblandande parter. Det går i linje med definitionen av gemeinschaft som är ett verktyg för att uppnå ett starkt socialt kapital. I och med att en grupp vänner med liknande grundvärderingar använder tilliten som ett hjälpmedel inför diskussionen, finns en respekt för varje enskild åsikt. Forskningsresultat om hur socialt kapital bidrar till ett visst klimat i gruppen och utanför gruppen, går att implementera i respondenternas svar i hur de interagerar och vad som bygger upp deras vänskap. Det blir synligt när vänskapen beskrivs i de stunder då de inte kommer överens och gruppen väljer att inte göra en stor sak av det. Vidare blir helhetsintrycket att grundvärderingar sammanfogar vännerna och gör det möjligt att ha diskussioner om till exempel cannabis. Det vill säga att det infriar inget större hot mot de fundamentala värderingarna att åsiktsutbyte sker. Likväl ser vi en tydlig gränsdragning mellan den innersta kretsens och cirkelns utgångsläge inför en diskussion. Responderna uppger att de kan förändra åsikt, men inte huruvida det är möjligt i en diskussion som förs utanför den innersta kretsen.

7.3 Hur ser kunskapsbilden ut?

Under intervjuerna ställde vi frågan till respondenterna vad de vet om, och varför de tror att studenter brukar cannabis. Svaren och kunskapsnivån var varierande. Som tidigare nämnts anser sig Hans ha en kunskapsnivå som är över medelsvenskens, eftersom att han aktivt har inhämtat kunskaper om cannabis. Hans menar att han har läst på inom ämnet och hur det påverkar kroppen på olika nivåer. Han tror att han har en bild av att cannabis är mindre skadligt än vad medelsvensken har. Det framkommer inte i intervjun var Hans har inhämtat sina kunskaper. Lalander (2005) skriver att Internet är en betydande kunskapskälla när en individ vill förkovra sig gällande informationen om droger. Hans tycker inte att cannabis skulle vara ovanligare än att använda alkohol. Beroende av var Hans har inhämtat sina kunskaper, kan han tolka att normen om cannabis verkar mer farlig än vad fakta visar. I WHO:s rapport från år 1997 står det att cannabis har en negativ påverkan och vilka skadeeffekter det har på kroppen, men att det måste finnas ett längre tidsperspektiv av regelbundet bruk innan effekterna kan anmärkas. I rapporten står det även att det finns organ som påverkas mindre, eller att det finns otillräcklig forskning om skadeeffekterna (WHO 1997). Även Markus och Karin menar att det finns en föreställning bland studenter att

cannabis inte är farligare än att dricka alkohol och att studenter rättfärdigar sitt cannabisbruk på det viset. Karl antyder att cannabis skulle vara en av de lättare drogerna. Karl, Björn och Karin svarade att de tror att studenterna lever i en stressad och pressad miljö och att cannabis kan vara ett avslappnande verktyg. Johan tror att cannabisbruket likt alkoholen i komparation är en faktor som skapar gemenskap. Deras inställning kan kopplas till den reggaekultur som Lalander (2008) skriver om. Reggaekulturen förmedlar budskapet att cannabis är accepterat, men alkohol är det inte.

Lalander (2008) ger exempel på andra influenser som påverkar människors syn på droger. Han nämner bland annat musik, film, utomlandsresor och kända idoler. Åsa har en bild av att studenter provar cannabis när de är utomlands och att internationella influenser påverkar de personer som reser mycket. Hennes bild överensstämmer med en av de influenser som Lalander (2008) tar upp. Åsa säger:

... det är mer accepterat i andra länder än vad det är i Sverige. I Sverige är det ju klassat som en drog och det är ju ingenting du ska hålla på med. Medan när man har rest runt lite, jag har rest runt lite i USA och där var det ju liksom; "oj dricker ni?" [--] Så det tror jag kan påverka, internationella influenser. Att det inte är lika, det är mer socialt accepterat i andra länder.

Lalander (2008) beskriver att droger blir mer accepterat när personen befinner sig i en annan social miljö, än hemma. Han tar även upp hur nya grupper och deras normer kan påverka en person till att prova cannabis, även om de inte skulle ha gjort det på hemmaplan (Lalander 2008). Åsa nämner även att cannabis är en drog och icke socialt accepterat i Sverige.

7.3.1 Reflektion

När vi ställde frågan om vad respondenterna vet om cannabis, gav de ett kort sammanfattande svar. Juridikstudenterna ser inte allvarligt på cannabis och jämför drogen med alkohol, trots att cannabis är olagligt och alkohol är det inte. Ett kortvarigt bruk av cannabis ger inte märkbara skadeeffekter, vilket kan vara en anledning till att studenterna svarar som de gör. Att "röka på" ett par gånger i studentrelaterade sammanhang behöver inte visa att individen tar skada. Juridikstudenterna kan ha erfarenheter av att se någon bruka cannabis i samband med att alkohol finns med i bilden. Brukaren kan ändå visa att vederbörande har ett funktionellt liv, vilket kan det leda till att juridikstudenterna drar slutsatsen att drogen inte är farligare än alkohol. Den aspekt som inte finns med i slutsatsen är tidsperspektivet som WHO (1997) tar upp. Hur hade juridikstudenternas bild av cannabisbruk sett ut om de hade erfärit

någon som påverkats psykiskt och/eller fysiskt negativt av cannabis? Det kan vara svårt att avgöra hur det kommer sig att en person mår psykiskt dåligt. Uppstår den psykiska ohälsan av cannabisbruket, eller brukar en person cannabis för att denne redan mår psykiskt dåligt?

Många utav de influenser som Lalander (2008) tar upp, är influenser som är svåra att se om de påverkar eller i hur stor utsträckning de påverkar. Att titta på en film som visar hur droganvändning går till kan även ha en avskräckande effekt, eller ingen effekt alls. Många som tittar på film är nog mer koncentrerade på handlingen, än hur användandet av drogen går till. Vi tror att de som har ett intresse av droger själva uppmärksammar de subtila influenser som finns i dagens samhälle, som till exempel i musiken.

7.4 En definition av missbruk

Vid intervjutillfället ombads vardera juridikstudenten att definiera begreppet ”missbruk”. Genom att vi får en personlig syn av begreppet missbruk och hur vederbörande ställer sig till denna syn, ämnas en komparation genomföras av insamlat intervjumaterial. Går det att urskönja en differens i inställning och hur kan detta färga synen av cannabisbrukare? Hur statuerar juridikstudenterna exempel på vad ett cannabissmissbruk är?

När en individ åsidosätter viktiga saker i sitt liv, menar Karin att ett missbruk är preciserat. Själva inringningen ligger kring det vardagliga livet och hur individen tappar förmågan att sköta vardagliga sysslor, vilket återfinns i Karls, Markus, Björns och Åsas beskrivning. Det blir ett återkommande tema att missbrukaren inte har ett fungerande liv. Exempelvis figurerar detta i den konfrontation som Björn skulle göra med den missbrukande vännen. Genom att visa sitt missnöje skulle Björn ifrågasätta huruvida det är hållbart i längden att missbruka cannabis. Hållbarheten i att ha ett fungerande liv och ett missbruk bedöms därmed som låg, utifrån empirin, enligt oss.

Själva idealbilden av missbrukaren förklaras som ”problematisk konsument” i enlighet med Goldbergs (2005) definition om hur psykoaktiva substanser har en dominant roll i vardagslivet. En problematisk konsument klassificeras i svenska utredningar som ”tung missbrukare”. Karl menar att:

Det är när man inte kan sköta sina dagliga rutiner. När man inte kan sköta sin skola eller sin umgängeskrets, just med kompisar. Då skulle jag vilja säga att man har ett missbruk. Det är inte bruket som är farligt utan missbruket.

Emellertid menar Karl att han skulle bli besviken om någon i en nära relation skulle vara missbrukare av cannabis, utifrån Karls egna karaktäristiska riktlinjer vad som skiljer bruk från missbruk. Det är vanligt förekommande bland studenter att cannabisbruk är ett sätt att koppla av från studierelaterad stress, menar Karl. ”Det är en kul och gemensam sak”, förklarar Johan, i fråga om hur det kommer sig att studenter brukar cannabis. Det är dock beaktningsvärt att Johan anser att ett missbruk är definierat när en individ inte kan ha kul utan drogen. Kan då cannabis vara ett verktyg för att knyta kontakter för att främja sina egna behov?

Frågan ställs på sin spets när respondenterna får förklara varför somliga brukar cannabis. Om någon Björn känner skulle bruka cannabis, skulle det finnas en bakomliggande orsak till brukets uppkomst. Genom ett ifrågasättande ”varför” kan likväl här en parallell dras till Goldbergs teori om konsumenten. Goldberg (2005) menar att syftet med bruket är att individen försöker uppnå något. Björn ser själva missbruket som ”fruktlöst”, han anser sig inte vara insatt i hur cannabis påverkar människan, mer än att det är en drog som påverkar hjärnan. Björns far är före detta advokat och under Björns uppväxt delgav hans far rättsmål som var drogrelaterade. På så vis utgjorde detta Björns erfarenheter av droger. ”Man såg vilket jäkla elände droger förde med sig”, säger Björn. Själva differensen mellan bruk och missbruk gällande cannabis är, enligt Björn, irrelevant, till skillnad från Hans som ifrågasätter huruvida det är möjligt att utveckla ett cannabismissbruk.

Åsa definierar missbruk som en nivå där kontrollen är otillräcklig över drogen. Själva beskrivningen av missbruk är när en individ frekvent använder en drog och ställer till det för sig och detta framkommer när individen inte längre brukar en drog under kontroll (Ljyngstam 2009). Respondenten Hans uppger att det finns en fara med att bruka cannabis. Detta resulterar i att ambitionsnivån och den egna förmågan till initiativ stagnerar och brukaren/missbrukaren anser sig vara tillfredsställd med situationen. Vidare torde då ett missbruk vara när själva processen fortskridit och börjat inkräkta på de vardagliga rutinerna och har negativa konsekvenser, menar vi.

Hans uppger att han besitter mer kunskap än en vanlig svensk medborgare. Vidare presenterar han, likt de andra juridikstudenterna, tematiska beteenden för hur en missbrukare agerar vilket har ett negativt utfall. Respondenterna är eniga om att missbrukare har ett destruktivt leverne. Juridikstudenterna inringar ämnesområden som både tas upp under kategori ”beroende” och ”missbruk” i DSM IV, trots deras olika erfarenheter angående cannabis.

7.4.1 Reflektion

Vad respondenterna ovan sakligen gör är att de förklarar begreppet missbruk utifrån deras egen uppfattning. Det etiska ställningstagandet testas när juridikstudenterna förklarar fritt vad ett missbruk är. Hur förklarar respondenterna ett missbruk och finns det olika koder som sammanfaller med samhällets syn på vad ett missbruk är? Att exempelvis "beroende" tas upp som ett kriterium är en av de intressanta aspekter som man kan ifrågasätta. Influenserna hemifrån som Björn berättar om, har format hans syn av vad ett missbruk är. Hans motiverar sin definition av missbruk med att han är påläst inom ämnet. Det framkommer ingen bakomliggande kunskap eller orsak till de övriga respondenternas definitioner av begreppet missbruk. Ingen av respondenterna beskriver vad beroende är för något, och vi ser det som en bekräftelse på hur normativ definitionen kan vara. Vad är ett beroende för respondenten och hur värdesätts begreppet? Det hade varit intressant att forska vidare i juridikstudenterna ställer sig till andra sociala problem och vad som ligger till grund i deras ställningstagande. Likväl blir det en spännande kontrast att ingen reflekterar över om det finns ett lagligt stöd för vad en missbrukande individ gör och bryter mot, för att upprätthålla ett missbruk. Det finns en möjlighet att missbruk är ett tillstånd som respondenterna ser mer som omoraliskt, än lagbrytande. DSM-IV och svensk lagstiftning definierar begreppet missbruk genom ett beroende och att respondenterna inte refererar till dem kan vara av den anledningen att de beskriver utifrån egen uppfattning. Om vi hade nämnt dessa referenser är det möjligt att vi hade fått annorlunda svar. Vi vill även beakta att det inte framkommer i empirin om någon har studerat narkotikstrafflagen (1968:64).

7.5 Vad sker om vännens cannabissmissbruk konstateras?

Under intervjuerna fick respondenterna förklara sin definition av missbruk. Därefter fick de svara på en teoretisk fråga om hur de skulle reagera och agera när de fick veta att en vän missbrukar cannabis. Majoriteten menar att de skulle prata med personen och/eller försöka hjälpa till. Däremot känner Hans och Markus att det är upp till var och en att ta egna beslut och att de inte vill påverka vännens egna val. Hans upplever att det skulle vara lättare att prata med en kompis som missbrukar cannabis, än en om det vore en annan drog, men att han inte vill "vara den som läxar upp sin kompis". Markus skulle diskutera med kompiskretsen först för att undersöka om det bara var han som kände till problematiken och se hur de andra ställer sig till situationen. Om han inte skulle få medhåll av vännerna skulle han forska vidare utanför vänskapskretsen för ta reda på vad i hans åsikt som skiljer sig från vännernas. I

motsats till övriga respondenter vänder Markus sig i första hand till gemensamma vänner istället för att prata direkt med vännen. Han förlitar sig på att gruppen är en stark enhet som diskuterar och rådfrågar varandra. Markus säger att han skulle känna sig frustrerad om han fick reda på att det var en av hans närmsta vänner som missbrukade cannabis. Frustrationen är ett exempel på hur Markus inte kan bidra med hjälpinsats och känner sig maktlös. Den säkerhet som det sociala skydds nätet bör vara, med hänvisning till det sociala kapitalet, brister på så vis och utgör ingen funktion i sammanhanget, menar vi.

Karin säger att hon skulle reagera starkare om det var någon av hennes närmaste vänner som missbrukade, hon skulle bli ledsen och orolig. Som nämnts tidigare tror Björn att om någon av hans vänner skulle missbruka cannabis skulle det finnas en annan anledning bakom missbruket. Gemensamt för alla respondenterna är att de skulle känna ett missnöje om de fick reda på att en vän skulle missbruka cannabis. Björn skulle bli arg, Åsa och Karl skulle känna sig besvikna och för Johan hade det kommit som en chock. Deras reaktioner går i linje med ovanstående brister som uppstår när tilliten sviktar. Den tillit som *gemeinschaften* innebär ändras motvilligt för att nya förutsättningar tillkommer. Vidare ifrågasätts den sociala konstruktionen och det råder ett plötsligt svaghetstillstånd.

För att konkretisera respondenternas svar i den teoretiska frågeställningen fick de genom en skala beskriva när de skulle reagera respektive agera när de fått kännedom om att vännen brukar cannabis. Värdet 0 är när vännen aldrig har provat cannabis, värdet 1 är första gången vännen provat cannabis och värdet 10 är deras egen definition av missbruk. Deras svar visar att de reagerar innan de väljer att agera. Det tyder på ett avvaktande beteende innan de agerar efter att de har fått kännedom om att en vän brukar cannabis. Beteendet kan kopplas till det Putnam (2001) skriver, att beroende av hur gruppdynamiken och rollfördelningen ser ut, kan personen känna av situationen och invänta medhåll. Ett exempel är Markus som inte tar egna initiativ, utan väljer att förlita sig på gruppen innan han agerar. En aspekt som tidigare beskrivits är kunskapsområdet om cannabis, en sådan faktor är en av de anledningar som kan beskriva avvaktandet. Likväl kan det sociala klimatet angående drogen påverka om det föreligger en liberal inställning eller om situationen utspelar sig utanför hemmiljön. Tabell 1, nedan, visar hur respondenterna har svarat när de reagerar och agerar.

Tabell 1.

Björn visar att han har en noll-tolerans mot sina vänner gällande bruk av cannabis. Han är konsekvent negativ till drogen och har en konservativ syn, beskriver han. Alla utom Björn känner någon som har provat cannabis. I tabellen synliggörs denna differens med att ingen av respondenterna förutom Björn skulle agera när de fick reda på att en vän provat cannabis. Hans väljer att agera när hans vän är i ett missbruk. Karl menar att han agerar när han reagerar.

Björn och Markus påpekar att cannabis är ett olagligt preparat i Sverige, medan Johan nämner att det är lagligt i vissa länder och olagligt i andra. Det blir intressant att se hur respondenterna agerar eftersom ingen av dem nämner att de skulle göra en polisanmälan, även om de själva påpekar att det är olagligt. I Röglers (2005) studie framkommer det att lagstiftningen inte är en primär anledning, utan att hälsan är den största anledningen till att inte bruka narkotika. Resultatet visar att lagstiftningen har en påverkan, men det är inte den primära faktorn som avgör hur individer väljer att ta ställning. Vänskapskretsen har en betydande roll för individen och det sociala kapitalet är värdefullt. Att föreställa sig sina närmsta vänner som missbrukare kan vara svårt i en grupp som delar normer. De nära relationerna kan hindra en person att polisanmäla sin vän eftersom det kan skapa obalans i tilliten. Istället prioriteras hälsan och en rädsla för att bli beroende, resonerar vi.

När respondenterna föreställer sig en vän som missbrukar cannabis blir deras reaktion och agerande tydligare och de beskriver att de skulle göra något aktivt åt missbruket. Respondenternas resonemang i hur de skulle reagera och agera syftar till den definition de

själva gett om missbruk. Johan som menar att ett missbruk är när det inte går att ha roligt utan drogen, avviker i sin definition när övriga respondenter menar att ett missbruk är när det går ut över livssituationen. Deras tankar om cannabissmissbruk kan relateras till det Häggkvist (2008) skriver, att ett längre regelbundet cannabisbruk kan leda till bland annat depressioner, initiativlöshet och avtrubning hos individen, det vill säga en psykisk ohälsa (Häggkvist 2008). Även WHO:s rapport (1997) menar att skadeeffekterna på hjärnan skapar ett negativt beteendemönster hos användaren vilket klassas som fysisk och psykisk ohälsa. Hans är den enda som nämner att han vet lite om de fysiska skadeeffekterna på kroppen.

7.5.1 Reflektion

Hur kommer det sig att juridikstudenterna inte ens överväger att göra en polisanmälan vid kännedom att en vän skulle använda cannabis? Vi har en uppfattning om att det är svårt att polisanmäla en vän, vilket sammanfaller med tilliten i gruppen. Om du har en åsikt om cannabis, konservativ eller liberal, kommer du då att söka dig till grupper som har liknande åsikter när du utforskar nya miljöer såsom studentvärlden? Formas individernas åsikter tillsammans i gemenskapen som finns i en äldre vänskapskrets? Vi tror att juridikstudenternas moral i första hand ligger hos vännen och att det blir svårt att göra en anmälan om du får reda på att denne använder cannabis. Vi har en uppfattning om att i juridikstudenternas vänskapskrets har alla liknande normer och åsikter. Om en eller flera i gruppen använder cannabis, finns det en sannolikhet att du själv har provat substansen. Om du i ett sådant läge skulle anmäla vännen innebär det att du lika väl skulle kunna anmäla dig själv, vilket vi tror är ett svårt val. Om du umgås med personer som är drogkonservativa finns det en sannolikhet att vännerna inte skulle prova cannabis, som i sin tur leder till att det inte finns någon att anmäla. Ett tredje scenario kan vara att juridikstudenterna har kännedom om personer som brukar cannabis, men att de inte bryr sig om att anmäla eftersom personen befinner sig utanför den innersta kretsen.

8. Slutdiskussion

I syftet frågade vi oss hur juridikstudenterna definierar ett missbruk av cannabis. Det vi har kommit fram till är att deras definition av missbruk sammanfaller med DSM IV:s definition och inte lagstiftningens. I begynnelsen av arbetet hade vi en föreställning om att juridikstudenter som studerar lagstiftningen skulle ta mer hänsyn till straffrätten gällande cannabissmissbruk. I vår studie har det visat sig att de hellre anpassar sig utifrån

vännskapskretsen och att de inte skulle göra en polisanmälan. De respondenter som påpekade att cannabis är olagligt drog ingen parallell till lagens definition av missbruk. Det vill mena att vår förförståelse reviderades till en ny och annan förståelse om hur dessa sju juridikstudenter beskriver definitionen av missbruk. Som vi tidigare poängterat framkommer det inte hur juridikstudenternas definition påverkats av deras studieinriktning. Vidare var det ett ställningstagande vi stod inför i utformningen av intervjumallen att inte leda juridikstudenterna genom att konstatera att vi undersökte förhållandet till lagstiftning och vännen. Vi tror att svaren hade sett annorlunda ut, kanske mer i linje med den föreställning vi hade om juridikstudenter, om vi sagt att cannabis är olagligt och hur lagen beskriver ett missbruk. I efterhand hade det varit intressant att ha en kontrollgrupp, eller en annan grupp studenter för att jämföra om deras svar hade sett annorlunda ut än juridikstudenternas. En målgrupp som hade varit intressant att undersöka är polisstudenter som även dem har fördjupade kunskaper gällande lagstiftningen. Det finns två faktorer som kan ha påverkat empirins utfall, det ena är att respondenterna är studenter och inte yrkesverksamma jurister. Den andra faktorn är att lagen kan både tolkas och tillämpas, vilket innebär att det kan avspglas i deras förhållningssätt till lagen.

Aspekter som ohälsa och lagbrytande beteende diskuterades mindre och den asociala faktorn belystes mer. Vår föreställning var att det sociala kapitalet inte skulle bli så exemplifierat inom de ramar som de faktiskt framställdes. Tilliten och gemenskapen var begrepp som definitivt sammankopplades till definitionen av vänskap och är en uppkomst till socialt kapital. Dessa begrepp var anledningen till att juridikstudenterna agerade och reagerade när en nära vän missbrukar cannabis. Att tabellen sedan visade exempel på hur de konkretiserar detta, var en bekräftelse på att deras teori kan bli verklighet, menar vi. De fick motivera sina siffror samtidigt som de tidigare beskrivit sig själva i egenskap som vän. Huruvida deras beskrivning gästade deras resonemang kring tabellen är en intressant frågeställning som vi i efterhand ifrågasatt när vi diskuterat fram analysresultaten.

Det var emellertid svårt att avläsa respondenternas utsago utan att själva tillskriva deras svar en subjektiv värdering, eftersom många av de begrepp som nämns är känslomässigt laddade, till exempel missbruk och beroende. Den sista delen av intervjun bygger på teoretiska frågor, vilket kan bidra till att svaren vi fick inte är verklighetsförankrade. Ett exempel på att det finns en sanningshalt i deras svar kan vara Björns resonemang om att prioritera sina vänner annorlunda än sina klasskamrater gällande cannabissmissbruk. Vi tror att anonymiteten kan ha påverkat respondenterna att svara utifrån hjärtat och inte hur de tror att vi ville att de skulle svara. Inför varje intervju beskrev vi kortfattat hur intervjun var uppbyggd, men aldrig

syftet med arbetet. Att inte delge syftet och få det sociala kapitalet inringat av olika centrala begrepp och därefter en nästintill överensstämmande syn av vad ett missbruk är, beskriver hur det samhälleliga värderingssystemet kan bli ett socialt kapital på olika nivåer. Vi har kunnat konstatera att den innersta kretsen tillåter ett mer normbrytande beteende för att tilliten sammanfogar relationerna och tillåter till exempel avvikelser och öppna diskussioner. Om vi intervjuat en juridikstudent som har erfarenhet av cannabismissbruk i en vänskapsrelation, menar vi även att det skulle i sådant fall framkommit under intervjun. Det ger utrymme för ett vidare forskningsämne som inriktar sig till juridikstudenter som har liknande erfarenhet för att sedan kompareras med denna studie.

Själva kunskapsbilden av cannabis kan vara influerad av vänners påståenden eller självupplevd empiri. Vi ifrågasätter resonemanget om hur en gruppmedlem i den innersta kretsen besitter mer kunskap än övriga, kan få individer att byta åsikt. Kommer respondenterna att ifrågasätta den lärde personens kunskaper och kan det bidra till att ett destruktivt leverne rättfärdigas på falska grunder? Det sociala kapitalet som stärkande i nätverk är emellertid enbart positivt om varje grupp har en medlem som besitter trovärdig kunskap.

9. Referenslista

- Aspers, P. (2007) *Etnografiska metoder*. Malmö. Liber AB.
- Bourdieu, P. (1986). "The forms of Capital". I John G Richardson (red.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Westport Connecticut: Greenwood Press
- Giddens, A. (2007) *Sociologi*. Polen: Studentlitteratur.
- Granér, R. (1994). *Personalgruppens psykologi*. Lund, Studentlitteratur
- Goldberg, T. (2005) "Narkotika". I Goldberg Ted (red.): *Samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur.
- Helling S, Olsson B och Thelin A (1991) "Kokain i Sverige" (elektronisk), *Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning* <<http://www.can.se/documents/CAN/Rapporter/rapportserie/CAN-rapportserie-109-kokain-ett-uppmärksammat-problem-sammanfattning.pdf>> (2009-10-22).
- Hvitfeldt, T. & Gripe, I. (2009) *Skolelevers studentvanor 2009*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Rapport nr 118
- Häggkvist, J. (2008) "De narkotiska preparaten och biologiska markörer för narkotikaberoende". I *Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete en kunskapsöversikt*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut nr 2008:23
- Johansson, K & Wirbing, P. (2005) *Riskbruk och missbruk*. Stockholm: Natur och Kultur
- Lalander, P. (2008) "Ungdomskultur, normer och narkotika". I *Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete en kunskapsöversikt*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut nr 2008:23
- Levin, C. (2008) "Att undersöka 'Det sociala' – några ingångar". I Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Rosmarie Eliasson-Lappalainen & Katarina Jacobsson (red.): *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Ljyngstam, O. (2009) (elektronisk) <<http://www.fass.se/LIF/lakarbok/artikel.jsp?articleID=4242>> (2009-12-15).
- Mason, G.S. (2010) "Can community design build trust? A comparative study of design factors in Boise", *Idaho neighborhoods* (elektronisk) <http://www.sciencedirect.com/ludwig.lub.lu.se/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6V9W-50SSKM5-1&_user=745831&_coverDate=12%2F31%2F2010&_alid=1595029483&_rdoc=1&_fmt=high&_orig=search&_origin=search&_zone=rslt_list_item&_cdi=5909&_sort=r&_st=13&_docanchor=&view=c&_ct=86&_acct=C000041498&_version=1&_urlVersion=0&_userid=745831&md5=bb78ea8874672176e084b573df6b8682&searchtype=a> (2010-12-01)
- Mathiesen, T. (1989) *Den dolda disciplineringen*. Göteborg: Makt och motmakt Essäer om Politisk Kontroll
- May, T. (2009) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Malmö: Studentlitteratur.
- Mietala, J. (2010) "Sammanställning av samtliga 15 kommuner". I Johanna Mietala, (red.): *CANs rapporteringssystem om droger (CRD) Tendenser andra halvåret*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Rapport nr 120
- Mill, J. S. (2004) *Om friheten*. Lund: Natur och Kultur
- Payne, M. (2002) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur
- Putnam, R.D. (2001) *Den ensamme bowlaren - Den amerikanske medborgarandans upplösning och förnyelse*. Stockholm: SNS förlag
- Repstad, P. (1999) *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

- Rothstein, B. & Kumlin, S. (2001) "Demokrati, socialt kapital och förtroende". I Sören Holmberg & Lennart Weibull (red.) *Land du välsignande*. SOM-rapport 26, Göteborgs Universitet.
- Rögler, S. (2005) *Alkohol, narkotika och studentliv En studie om attityder, tankar och användningen av alkohol och narkotika hos svenska högskole och universitetsstudenter*. Stockholm: Mobilisering mot narkotika, Rapport nr 6
- Siisiäinen, M. (2000) *Two Concepts of Social Capital: Bourdieu vs. Putnam*. Trinity College; Ireland
- SOU 2008:120 *Bättre kontroll av missbruksmedel En effektivare narkotika- och dopningslagstiftning m.m.* Stockholm: Socialdepartementet
- Skytte, M. & Montesino, N. (2006). "Kulturella perspektiv inom socialt arbete". I Meeuwisse, A. Sunesson, S. & Swärd, H. (red.). I *Socialt arbete: en grundbok*. Stockholm: Natur och kultur.
- Svensson, P. (2009) "Lunds Universitet" (elektronisk), <www.lu.se> *Lunds universitets offentliga hemsida* (2009-11-15)
- Tunving, K. & Thulin, O. (2009) "Cannabis" (elektronisk) *Nationalencyklopedin* <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/cannabis/140872?i_whole_article=true> (2009-12-15).
- World Health Organization (1997) *Cannabis: a health perspective and research agenda*. England: WHO/MSA/PSA/97.4
- World Health Organization (2010) "International Classification of Diseases (ICD)" (elektronisk) *World Health Organizations offentliga hemsida* <<http://www.who.int/classifications/icd/en/>> (2010-12-24)
- Wout, D.A. Murpy, C.M. och Steele, M.C. (2010) "When your friends matter": *The effect of White students' racial friendship networks on meta-perceptions and perceived identity contingencies* (elektronisk källa) <http://www.sciencedirect.com.ludwig.lub.lu.se/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6WJB-50CV859-G&_user=745831&_coverDate=11%2F30%2F2010&_rdoc=1&_fmt=high&_orig=search&_origin=search&_sort=d&_docanchor=&view=c&_acct=C000041498&_version=1&_urlVersion=0&_userid=745831&md5=4e579eccb25903b4b6fad2f45eb01eca&searchtype=a> (2010-12-24)

10. Bilaga - intervjumall

Vi kommer ifrån Socialhögskolan och läser sjätte terminen. Vi skriver c-uppsats i ”socialt arbete”. Uppsatsen kommer handla om juridikstudentens inställning till cannabisbruk. Vi har tänkt kartlägga hur varje individ resonerar om en vän till dem brukar eller har brukat cannabis. Vår ambition är inte att berätta om vad som är rätt eller fel, utan beskriva hur den faktiska attityden kan se ut hos varje enskild. Din intervju kommer att anonymiseras.

Finns det något du vill fråga oss innan intervjun startar?

- Bakgrund

Kön/Ålder?

Vilken termin läser du?

Hur kommer det sig att du valde att läsa i Lund?

Hur ser din boendesituation ut?

Trivs du bra med det?

- Vänskap

Hur skulle du beskriva din vänskapskrets?

Hur många tror du är juridikstudenter utav dem?

Hur många är ickestudenter?

Kan du beskriva hur du umgås med dina vänner

Enskilt/ i grupp? Är ni alltid fler än två?

Vad brukar ni göra när ni umgås i grupp?

Vad brukar ni göra när ni umgås enskilt?

Hur skulle du beskriva dig själv som vän?

- Cannabis

Kan du berätta kortfattat vad du vet om cannabis?

Är du aktiv i debatten om legalisering av cannabis?

Känner du någon som har provat cannabis?

Hur ser relationen/relationerna ut till dem/den?

Hur ser du på att din vän/ dina vänner provat cannabis?

- Missbruk

När tycker du att en person har ett missbruk?

Föreställ dig att en av dina vänner skulle missbruka cannabis, hur tror du att du skulle reagera?

Vad hade du känt då?

Hade du kunnat prata med någon det?

Tror du att du och dina vänner delar samma åsikter?

Om du skulle agera, vad tror du att du hade gjort då?

- Skalan

Reagera?

Agera?

Motivering?

- Vänner för karriärens skull?